

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

HAZİRAN 1970

SAYI 72

TÜRLON

Türk Nylon 6 ipliği

SİFAŞ

SENTETİK İPLİK FABRİKALARI

A. Ş.

MERKEZİ : Bursa — Sanayi Bölgesi

Telefon: 33 12 — 26 44

BÜRO : Bursa — Atatürk Caddesi, Ticaret Bankası, İş Han Kat 1
Tlf: 44 89

BÜRO : İstanbul — Unkapanı Atatürk Bulvarı, Manifaturacılar
Çarşısı No. 3501 — 3502 Telefon: 22 35 73 — 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyi sorumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez.

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi	500.— TL.
İç sahife	400.— TL.
Arka kapak içi	500.— TL.
Arka kapak	750.— TL.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrî sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İctimaî ve Siyasî felâketlerden yakasını kurtaramaz.
K. ATATÜRK

C İ L T : XII
S A Y I : 72
H A Z İ R A N 1970
F l a t ı : 2.5 T.L.
Yıllık: 30-6 Aylık: 15 TL.

YAZI HEYETİ

İSTANBUL

MUAMMER BAŞOĞLU
NİHAT BATUR
İLKER BİRDAL
NATİK BUDA
FARUK ÇEHRELİ
MEHMET EMANET
ŞEMSEDDİN GÜLER
GÜNER ŞEKERCİOĞLU
YALÇIN SARI
ORHAN SOFUOĞLU
REŞAT UMUR
RIDVAN YÜKSELEN
ANKARA
OKTAY EMED
İ. TAMER BERKÜM
ORHAN BULDAÇ
FAHRETTİN TUNCÖZ
YAŞAR YAŞER

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Müdürü : FARUK ÇEHRELİ

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03 - 44 48 63

P. K. 599 Karaköy/İst.

Basıldığı yer : YENİLİK BASİMEVİ

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi ***
3. Tarım Ürünlerinde Destlekeme
Fiyat Politikası Prof. Dr. Mükerrrem HİÇ
7. Ayın Ekonomik Olayları Faruk ÇEHRELİ
13. Turizm Olayı ve Tarihîsel Gelişimi Doç. Dr. Tunca TOSKAY
18. Vergiler Üzerine Orhan BULDAÇ
23. İstanbul'un Dış Ticaretimizdeki rolü Renan BAYKAN
25. Tütün Tarım Satış Kooperatifleri Kanunu ... Kemal TAMZOK
28. Japonya Celâdet MORALIGİL

Derginin Sesi !..

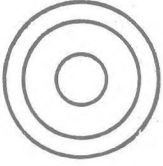
Sevgili ve Değerli Okuyucularımız,

Bu sayımızla birlikte Dergimiz, altıncı neşir yılını başarıyla doldurmuş bulunuyor. Göz açıp kapayıncaya kadar kısa bir zaman gibi geçen bu altı yıl içinde örnek bir çalışma vermeye çalıştık. Tamamiyle amatörce bir görüş ve gayretle yaşatarak güçlendirdiğimiz Dergimiz okurlarca aranan bir matbua vasfını kazanmıştır. Ancak, bu hiç bir zaman Dergimizi bu günkü seviyesinde neşretmeye devam edeceğiz fikrini aslâ vermemelidir. İyiyi, güzeli ve en verimliyi aramak aslı görevi olan biz iktisatçıların Dergisi de; en iyi, en güze ve en verimli şeklinde olacaktır. Bu gün yine aynı inanç içinde siz değerli okurlarımızın büyük ilgi ve destekleriyle, imkânlarımız nisbetinde, en iyi şekline getirebildiğimize inandığımız dergimize daha olumlu renk ve canlılık vereceğimize inanıyoruz. Her zaman olduğu gibi sizlerden bizi uyarmanızı tekrar tekrar rica ediyoruz. Bizlerden çok sizlerin olan dergimiz için düşüncüklerinizi bildirin. Günlük yaşantımızın ekonomik ve sosyal meselelerini dile getiren yazılar gönderin. Bulunduğunuz iş sahalarının bilinmeyen, çözülmesini öngördüğünüz konularında yazılar yazın. İlk sayımızdan beri ekonomik kalkınmamızda büyük rol oynayacağına rahatlıkla inandığımız müesseselerimizin tanıtılmasında da değerli yardımlarınızın devamını, önümüzdeki sayılarımızda neşretmek üzere, yine bekliyeceğiz.

En büyük idealimiz, Türk ekonomisine katkıda bulunacak özel ve tüzel kuruluşlar yanında resmi sektöre de ışık tutmak görevimizi tam rahatlıkla ilmi açıdan yürütmek tekniğini gerçek bir bayrak olarak kabul ettirmektir. Bu itibarla, Dergimiz başta bütün iktisatçılarımızın olmak üzere serbest teşebbüse geniş yer veren, demokrasinin aşığı iş adamlarımızın, müteşebbislerin kısacası metodlu düzenli bir çalışmayla iktisadi kalkınmamızı arzulayanlarındır. Bu yolda altı yıldan beri gerek kurucu gerek yazar ve gerekse idareci olarak cesaret, azim ve büyük sevgiyle çalışanlara şükran borcumuzu yerine getirirken, siz değerli ve kadirşinas okuyucularımıza da sonsuz teşekkürlerimiz yanında bizi yalnız bırakmamanız için ricamız var!..

Ancak, sizlerden gelecek destek, tenkit ve haklı uyarmalarla İktisat Dergisi varlığını ve kuvvetini koruyacak, biz görevlileri de cesaret, azim ve sevgiyle inandığımız yolda daha emin adımlar atmaya yöneltecektir.

Sevgi ve Saygılarımızla,
İKTİSAT DERGİSİ

Tarım Ürünlerinde Destekleme Fiyat Politikası

Prof. Dr. Mükerrerem HİÇ

Pamuk, tütün, çay, buğday, fındık, pancar gibi bellibaşlı tarım ürünlerinin üreticileri destekleme fiyat ve destekleme alım politikası ile korunmaktadır. Destekleme alımlar Tekel, Toprak Mahsulleri Ofisi gibi özel kamu kuruluşları yahut yarı resmî hüviyetteki üretici kooperatifleri tarafından yürütülmekte, her bir ürünün destekleme fiyat seviyesi her yıl hasat döneminde o yıla ait şartlara göre ve şüphesiz ki devlet müdahale etmediği takdirde serbest piyasada teşekkül edecek fiyata kıyasla daha yüksek bir seviyede tespit edilmektedir. Değişik kalitedeki ürünler için ise o ürünün kalitesine ve en iyi kalite ürüne ait baş fiyat dikkat nazara alınmak suretiyle değer biçilmektedir. Aynı tarım ürünleri sadece ilgili kamu kuruluşları yahut kooperatifler tarafından değil aynı zamanda tütün, çay gibi tekel ürünlerinde olduğu gibi, dış pazarlara sevkedilmek üzere ihracatçı tarafından, yahut diğer tarım ürünlerinde olduğu gibi,

hem iç ve hem de dış pazarlara sevkedilmek üzere tüccar ve ihracatçı tarafından satın alınabilir. İhracatçı ve tüccarın alım fiyatını devlet müdahalesi konusu yapmaya lüzum yoktur. Çünkü, üretici malını her zaman destekleme fiyat üzerinden destekleme alım yapan kuruluşa satmak imkânına sahip olduğu cihetle esasen tüccar ve ihracatçı bu destekleme fiyatın altına inmez; üstüne çıkması da baltıs konusu olmadığına göre, prensip olarak tüccar ve ihracatçı alımları da dahil bütün piyasalarda tek fiyat cari olur.

Destekleme fiyat, devlet müdahale etmediği takdirde serbest piyasada teşekkül edecek olan fiyatın üstünde olduğu için destekleme fiyat ve alım politikası tarım üreticisinin gelirinin artırılması ve bunun yanında tarım üretiminin teşviki hususunda etkin bir tedbirdir. Tarım ürünleri fiyat ve alım satımlarına müdahale edilmeyerek serbest piyasaya bırakılması halinde iklimdeki, istihsal seviyesindeki

ve dünya piyasası fiyatlarındaki dalgalanmalara bağlı olarak çiftçinin gelirinde husule gelecek düşme ve dalgalanmalar çiftçiyi müşkül durumda bırakabilir.

Devletin tarım ürünlerine, destekleme fiyat politikası yerine başka yollarla müdahalesi de söz konusu olabilir. Meselâ, fiyatların serbest bırakılması ve fakat üreticiye satış yahut istihsal üzerinden devlet tarafından ayrıca bir teşvik primi ödenmesi gibi. Böyle bir müdahale tarzında, aracı tüccar tekeli de olmadığı müddetçe gerçi tarım ürünlerinin müstehtake serbest piyasada teşekkül edecek olan düşük fiyat üzerinden devredilmesi sağlanabilir. Fakat, bu tedbirin uygulanması güçtür ve çeşitli suiistimallere açıktır. Yine, şayet bahis konusu tarım ürünü iç ve dış pazarlarda kalite düşüklüğü, talep noksanlığı gibi sebeplerle satılamayıp elde stoklar birikecekse istihsalin tahdidi cihetine gidilebilir. İstihsalin toprağın kalitesini de hesaba katarak adil bir şekilde tahdit edilmesi yine çeşitli idarî güçlükler ve mahzurlar arzeder ve bu tedbire ancak özel hallerde başvurulabilir. Destekleme fiyat ve alım politikası satış üzerinden prim yahut istihsalin tahdidi gibi diğer müdahale ve tedbirlere kıyasla daha etkin olduğu cihetle bir çok ülkelerde yaygın bir şekilde uygulanmaktadır.

Türkiyede destekleme fiyat ve alım politikası uygulamalarına özellikle 1950 yılından itibaren geniş ölçüde başvurulmaya başlanmıştı. Devletin vergi ve diğer varidatı esasen masraflarını aştığı cihetle, destekleme fiyatların yüksek tespit edilmesi sonucunda yüksek meblağlara varan destekleme alımların devlet tarafından finansmanını sağlayabilmek için para arzında devamlı artışlar yapmak gerekmişti. İlk yıllarda yüksek destekleme fiyatın getirdiği teşvik iyi iklim, dış yardımlar,

tarımda makineleşme ve ekilebilir arazinin genişletilmesi gibi sebeplerle tarım istihsalı ve millî gelir süratle arttığı için para arzındaki artışlara rağmen fiyatlar genel seviyesi normal hadlerde kalmıştı. Fakat, 1954 yılından itibaren gerek tarım üretimi gerek buna bağlı olarak toplam üretim yahut reel millî gelir artışı yavaşladığı için destekleme fiyat ve alım politikası, bütçe açıkları ve çeşitli özel ve kamu kredileri artışı dolayısıyla para arzında ve harcamalarda husule gelen yükselmeler enflasyonist tazyiklerin doğmasında büyük rol oynamıştı.

Nitekim, destekleme alım yapacak olan kuruluşlar yahut kooperatifler bu alımlar için yeteri kadar fona sahip değilse Merkez Bankasından avans alabilirler ve Merkez Bankası ise bu avanslar karşılığında tedavüle kâğıt para çıkartabilir. Yine, aynı kurumların yahut kooperatiflerin ihracat yapmaları halinde, destekleme fiyat seviyesinin, carî döviz kuru esasına göre dünya piyasalarındaki fiyat seviyesinin altında olması dolayısıyla ortaya çıkacak fark ve zararların, avans olmak üzere Merkez Bankasına başvurulacak emisyon yoluyla finanse edilmesi de mümkündür. Gerçi tarım ve ihracat faaliyetlerine paralel olarak ekonominin para yahut likidite ihtiyacı da bu aylarda artacaktır. Ne var ki, bahis konusu kuruluşların devamlı açık vermeleri, destekleme fiyatın çok yüksek tutulması gibi sebeplerle, tedavüle çıkarılan para miktarı ekonominin para ve likidite ihtiyacının üstünde tespit edilebilir ve böylece enflasyon kaçınılmaz bir sonuç olur.

Destekleme fiyat ve alım politikası yukarıda bahis konusu olan yıllarda fiyatların çok yüksek tespit edilmesi, açık finansman ihtiyacı doğurması ve enflasyona yol açması gibi sebeplerle tenkit edil-

mekteydi. Bugün ise enflasyona yol açma ihtimali yanında değişik yönlerden ve bazı hallerde birbiriyle çelişik olan tenkitlere konu yapılmaktadır. Bu tenkitlerden başlıcaları aşağıda, değişik ürünlerin özel problemlerini ayrı ayrı ele almadan, genel hatlarıyla ve kısaca belirtilmektedir.

Birinci tenkit, daha çok üreticiler ve üreticileri koruyan teşekküller tarafından yapılmaktadır ve destekleme fiyatın artan üretim maliyetlerine kıyasla düşük tespit edildiğine, esasen ürünlerin baş fiyatına kıyasla çok daha düşük fiyat üzerinden satın alındığına dairdir. Bu yoldaki tenkitleri dikkatle karşılamak gerekir. Çünkü, destekleme fiyatın gereğinin üstünde tespiti bu sefer de verimlilik ve maliyetlere önem verilmemesine, düşük kaliteli yahut yüksek maliyetli istihsale yol açabilir; aynı zamanda da devlet bütçesine büyük yük tahmil eder.

İkinci tenkit, tarım kesimindeki gelir bölüşümü ile ilgilidir. Destekleme fiyat ve alım politikasından asıl istifadeyi büyük çiftçilerin elde ettiği söylenebilir. Burada tarım kesiminde servet ve gelir eşitsizliklerinin azaltılması için toprak mülkiyetine tahditler koymak suretiyle toprak reformu mu yapılması gerekeceği, yoksa tarımdan alınan gelir vergisi kapsamının genişletilmesinin kâfi mi geleceği ayrı bir tartışma konusu yapılabilir. Fakat, destekleme fiyat ve alım politikasının, büyük çiftçi yanında küçük ve orta büyüklükteki çiftçileri de koruduğu cihetle, herhalde tatbikattan kaldırılması söz konusu edilemez. Destekleme alım politikası yanında tarımdan, özellikle büyük çiftçiden alınacak gelir vergisi gelir bölüşümü problemi ni halledeceği gibi devlete de önemli ölçüde varidat temin edecek, böylece kalkınma hızını enflasyona başvurmadan yükseltme imkânlarını açacaktır.

Bugünkü uygulamalara yapılan başka bir önemli tenkit yine gelir bölüşümü ve istihsalin teşviki ile ilgilidir. Tarım ürünleri alım satımıyla uğraşan tüccar ve ihracatçılar tarım üreticisine, özellikle küçük ve orta büyüklükteki çiftçiye kıyasla çok daha fazla korunmaktadır. Nitekim, tüccarlar ve ihracatçılar tarım üreticisine kıyasla bankalardan çok daha geniş ölçüde kredi temini imkânların sahiptirler. Buna karşı, küçük ve orta büyüklükteki çiftçilerin kurdukları üretici kooperatifleri kanalıyla Ziraat Bankası ve ilgili diğer banka kuruluşlarından temin edebildikleri kredi imkânları ise mahduttur. Bu durum tarım üreticisini malî bakımdan tüccara bağlı kılmakta, tüccar, üreticiye yüksek faizle kredi açmakta ve alivresatış mukaveleleriyle üreticinin malını önceden çok düşük fiyata kapatmakta, böylece geniş ölçüde tekelci kârlar sağlamaktadır. Haklı olarak yapılan bu tenkitler ve aksamaları önleyebilmek için tutulacak en etkin yol, küçük ve orta büyüklükteki çiftçiyi malî bakımdan bağımsız kılacak ve üretimini kendi imkânlarıyla yürütebilecek şekilde kredi sağlamaktan ibarettir. Artan krediler yoluyla malî imkâna kavuşan ve tüccara bağılılığı kalkan çiftçi böylece tüccar ve ihracatçıyı da yine destekleme fiyat üzerinden mal satın almaya zorlayabilecektir. Alivresatış müessesesinin ayrıca kaldırılmasına ise lüzum yoktur. Ancak, tarım kredileri artışının enflasyona yol açmaması için mutlaka gelir vergisi kapsamının genişletilmesi ve vergi kontrolünün daha etkin hale getirilmesi gibi tedbirlerle devlet gelirlerinin artırılması, böylece bütçe açıkları yüzünden emisyonu başvurulma yollarının kapatılması gerekir. Aynı zamanda, küçük ve orta büyüklükteki çiftçilerin alacakları krediyi istihlâke sarfetmeyerek hakikaten üretimde kullanmalarını ve krediyi vaktinde ödemelerini de mutlaka sağlamak icap eder. Yine, bu kabil çiftçilere

teknik bilgi v.s. yardımlar yapılmak suretiyle verimleri arttırılmalı, üretim maliyetleri düşürülmelidir. Aksi hallerde, küçük ve orta büyüklükteki çiftçilere açılan kredilerin artırılması ekonomiye fayda yerine zarar getirebilir.

Destekleme fiyat seviyesinin, cari kambiyo kuruna göre dünya piyasalarındaki fiyatın üstünde olması problemini de yeniden ele almak faydalı olacaktır. Bu durum ihracata yönelik kamu kuruluşlarını fiyat farkından dolayı zarara sokmakta, bu zararın Merkez Bankası emisyonlarıyla karşılanması suretiyle de enflasyona yol açmaktaydı. Ayrıca, aynı mekanizma tediye bilançosu açıklarını kapatmak hususunda başarılı olma ihtimali esasen zayıf olan devalüasyonun başarı ihtimalini bütübütün zayıflatmaktadır. Çünkü, tarım ürünleri destekleme fiyat yoluyla teşvik gördüğü cihetle yapılacak bir devalüasyon ayrıca bu fiyatları arttırmaz ve bu yoldan istihsal ve ihracatı teşvik etmez, sadece ihracat ve fiyat farkları yüzünden kamu ve yarı resmî kuruluşların bilançolarında husule gelen zararları kapatır. Yahut ta, destekleme tarım fiyatlarını daha da yükseltebilmek üzere, yapılacak devalüasyon oranını çok yüksek tutmak gerekir ki, bu da başta maliyet enflasyonu olmak üzere çeşitli mahzurlar doğurur. Diğer taraftan, aynı meseleyi ihracatçının üreticiye vereceği fiyat açısından ele ala-

cak olursak, ihracatçılar mutlaka dünya piyasalarındaki fiyatlara uymak zorundadırlar. Devlet kuruluşları ise üreticiye ihrac fiyatına kıyasla daha yüksek fiyat ödemek suretiyle zarara katlanabilirler. Bu durumda, ya destekleme alım miktarının sınırlandırılması ve bu sınırlamanın adil şekilde tanzimi suretiyle ihracatçının üreticiye dünya piyasalarındaki fiyata uygun fiyat ödemesine, demek ki tarım üreticisine karşı iki fiyatın cari olmasına rıza göstermeli, ya ihracatçının da üreticiden destekleme fiyat üzerinden alım yapabilmesi için ve aradaki farkı üreticiye devretmesi şartıyla ihracat yahut ihracat maksadıyla yapılan alımlar üzerinden prim ödenmeli, yahut ta tarım ürünlerimizin destekleme fiyat seviyeleri ile dünya fiyat seviyelerini hesaba katarak aradaki farkı ortadan kaldıran seviyede bir devalüasyon yapılmalıdır. Böyle bir devalüasyon ithalat resimlerinde telâfi edici indirimlerle yürütüldüğü takdirde, döviz maliyetini pahalılandırmaz. Ne var ki, dış borçlar ve borç ödemelerinde bir yük artışı mutlaka vukua gelmiş olacaktır. Şüphesiz, devalüasyon oranının çok daha yüksek tutarak destekleme fiyatları yükseltmek ve bunun ihracatı teşvik etmesini, diğer taraftan ithalat maliyetlerinin yükselmesinin ise ithalatı kısıtasını beklemek dahi mümkündür. Fakat devalüasyonun bu yönde belirli müspet etkiler yaratma ihtimalleri zayıftır.

Ayın Ekonomik Olayları

Para darlığı, 1970 Bütçe Finansman Kanun Tasarısı, Personel Kanun Tasarısı

Yazan : Faruk CEHRELİ

1970 Haziran ayı ekonomik olaylar, ekonomik olayları geniş şekilde etkileyen sosyal olaylar bakımından senenin en yük- lü ayıdır diyebiliriz.

Stabilizasyon tedbirlerinden beri ikti- sadi bünyemizde kronik olarak yerleştiği- ni gördüğümüz para darlığının senenin ilk aylarından itibaren etkisini arttırarak, it- halâtta akreditif teminatlarının 5 iş günü içinde Merkez Bankasına devrini bildiren 45 sayılı tebliğden sonra had safhaya gel- diğini görmekteyiz.

Piyanın para darlığını arizi sebep- lere istinad ettirmek davaya bir çözüm yolu getirmez. Ziraî bünyemizin icabı ist- tihsalimizin henüz pazara inmemiş buün- ması mevsim temevvüşleri olarak etki yap- tığı muhakkaktır. Bunun yanında hükümet buhranı sonucu bütçenin geç tasdikten çıkması, sokağa dökülen sosyal olaylar, develüasyon söylentilerinin psikolojik et- kisi, ithalât rejiminin para politikasının aracı haline getirilmesi para darlığını ya- ratmakta müessir faktörler olduğu muhak- kaktır. Fakat asıl sebepler iktisadi bünye-

mizde saklıdır. Bunlar üzerine eğilmekte fayda vardır.

Her iktisatçının bildiği gibi bir ekono- minin genel likiditesi Merkez Bankasının reeskont hacmine; bankalardaki vadeli, vadesiz ticari mevduatın miktarına teda- vül hacmine ve devlet bütçesine yapılan ödemelere bağlıdır.

Para darlığının müessir faktörlerin- den biri olarak bankacılığımızın durumu :

Bankalarımızın henüz yeteri kadar ih- tisaslaşmadıklarını bilhassa yatırım ban- kalarını mevduat ve iskonto bankalarından ayrılmadığını görmekteyiz. Yatırım banka- larının mevcut olmaması mevduat ve is- konto bankalarını, diğer sahalara oranla daha kârlı bir yol buldukları için yatırım- larını sanayi müesseselerine plase ettik- lerini görmekteyiz. Sanayi müesseselerine kayan yatırımlar ise; bu işin icabı banka plasmanlarının orta ve uzun vadeli olarak tahsis edilmeleri sonucunu doğurmakta- dır. Ekseriya kısa vadeli olarak aldıkları mevduatı uzun vadeli olarak elden çıkar-

malari mevduat ve iskonto bankalarını her an tehlike içerisinde bırakmaktadır.

Hususi sektöre açılan banka kredile-

rinin aşağıdaki istatistiklerde görülen gidişatı yukarıda belirttiğimiz görüşü doğrulayan bir delildir.

HUSUSİ SEKTÖR AÇILAN
(Sene sonu itibariy

BANKA KREDİLERİ
le milyon lira)

Seneler	Sınai kredileri	Ticari krediler	Esnaf kredisi
1964	485	6.232	247
1965	593	7.792	312
1966	818	10.074	427
1967	1.043	11.554	585
1968	1.248	13.863	777
1969 (11, ay)	1.052	16.323	982

1964-1969 arası toplam kredi hacminde 14.131 milyon liralık bir artışın mevcut olduğunu görmekteyiz. Bu artışın % 71.4 ü ticari kredilerden ileri gelmektedir. Halbuki bu devre içinde sinai kredilerde % 10 bir artış olmuştur. Sinaî sektöründe meydana gelen büyük inkişafın ise sinai kredilerde meydana gelen % 10 artışla karşılanamıyacağı bir gerçektir. Bu duruma göre ticari kredi artımı olarak görülen kredilerin büyük bir kısmı sanayi sektörüne aktarılmıştır. Sanayi kredisi en az orta vadeli olduğuna göre bilhassa vadesiz fonlarla beslenen mevduat ve iskonto bankalarının bu sahaya kaydırılması mevduat ve iskonto bankalarının likiditeleri üzerinde olumsuz sonuçlar yaratmıştır. Mevduat ve iskonto bankalarının likidite bakımından düşecekleri girdaptan bugüne kadar kurtaran; son senelere kadar mevduatlarında meydana gelen muazzam artış olmuştur. Son on sene içerisindeki artış şu özellikleri göstermektedir; (Resmî ticari ve tasarruf mevduatı bir arada)

1960-1963 arasında mevduat artışı 1-1,5 milyar lira arasında değişmektedir. 1964 ten itibaren hızlı bir artış görülmekte, senelik artışlar 2,5 milyar liranın üzerine çıkmış bulunmakta idi. 1968 yılında

ise 5 milyar liraya yükseldiğini görmekteyiz. 1969 yılının 11 aylık rakamları 1968 yılına göre mutlak miktar olarak 1,522 milyar liralık bir artış ifade etmektedir ki bu rakam ekonomimizin gelişmesinin yavaşladığı hattâ durgunluğun hakim olduğu 1960-1963 devresi artışına tekabül etmektedir. 1970 yılında ise henüz istatistiki rakamlar elimizde olmadığı için Merkez Bankasının mevduat karşılıkları hesabının tetkikinden varacağımız sonuç olarak: 1969 yılına oranla bir artış olmasına ve bu artışın 1970 Mart ayına kadar devam etmesine rağmen artış oranı hızını kaybetmiştir. 1960 Mart ayından sonra ise bariz bir gerileme müşahade edilmektedir. Mart ayında takriben 400 milyon lira, Mayıs ayında ise 300 milyon lira civarında bankalardan mevduat çekilmiştir. Mevduatların bankalardan çekilmesi muhakkak ki zaten ihtisasları dışında uzun ve orta vadeli sahalara yatırım yapan bankaları büyük bir sıkıntı içerisine düşürmüştür. Reeskont miktarlarının arttırılması dahi yeterli bir çare olamamıştır.

Sanayinin kredi ihtiyacını karşılamak durumunda olan bankaların yatırım kaynaklarını yutan diğer bir sahada ithalat teminatlarıdır. İthalat teminatlarının arttı-

rılmasını ithalatı kısıtlayıcı bir tedbir olarak mütalaa etmek tamamen yanlıştır. Teminat nispetlerinin artırılması olsa olsa hakiki ithalatçının bu sahadan çekilmesinin, lisans temini işini yatırım sahası olarak seçen finansiyerlerin araya girmesini temin eder. Bu da ithalatın pahalılaşmasını icap ettiren bir durum olmaktan ileri geçemez. % 7 kalkınma hızını temin için 5 yıllık plân ve yıllık programlara göre düzenlenen; daima pasif bakiye veren ticaret ve tediye blânçosu göz önünde tutulduğu için; asgari limitlere inhisar ettirilen ithalatın öngörülen rakamların dününde realizasyonu istenen olmaktan uzaktır. Hattâ yıllık programlarla öngörülen miktarların tahakkukunu sağlamak bir zaruret olarak karşımıza çıkar. Finasman şartları ağırlaştırıldıkça ithalatın kârlılığı da artmaktadır. İthalât teminat nisbetlerinin arttırılmasına paralel olarak gün geçtikçe ithalat daha büyük sermayenin yatırım sahası haline gelmektedir. Orta çapta sermayeler bu sahadan kaçmakta ve bir nevi yarı monopol durumu meydana çıkmaktadır. İthalâtın kârlılık derecesi yükseldikçe ithalat teminatlarında bankalar için hem kârlı hem de rizikosuz bir saha olarak çekiciliğini gün geçtikçe arttırmakta devam etmiştir. Sanayinin kredi ihtiyacına, piyasanın kısa vadeli taleplerine tahsis icap eden kaynaklar ithalat teminatları sahasına kaymaktadır. Bu şekilde merkez bankasında biriken karşılıklar 4,5 milyar lira civarında bir rakama ulaşmıştır. Yukarıda belirttiğimiz üzere para politikasının bir aracı haline getirilen dış ticaret rejiminin sebep olduğu para darlığı, enflasyonun ve fiat artışlarının asıl saiki monotör faktörler olmadığından hem fiat artışı hem ekonomik durgunluk meydana getirmiştir.

Bankaların mevduat hacminin azalmasında rol oynayan ve bunun neticesi yatırım imkânlarını kısıtlayan bir faktör ola-

rak sanayi müesseselerinin tahvil ihracını görmekteyiz. Yukarıda belirttiğimiz üzere ihtisasları dışında sahalara yatırım yapan bankalarımızın belli başlı kaynağı olan mevduatın süratli bir şekilde azalmasına sebep olan sanayi müesseselerinin tahvil ihracı bankalarımız üzerinde şaşırtıcı bir tesir yaratarak ilerisi için karanlık tahminler yapmalarına sebep olmuş bu da bankalarımızı azami derecede ihtiyatlı olmaya sevk etmiştir. Bunun neticesi bankalar kredileri yapılması icap edenden daha fazla kısmışlardır. Sanayi işletmelerinin tahvil yolu ile kaynak bulmaya çalışmalarında büyük faydaları vardır. Banka kredilerinin faiz haddi tam hesaplandığı takdirde % 20 ye ulaşmaktadır. Halbuki tahvillere verilen faiz haddi azami % 15 civarındadır. Bankalardan azami, vadeli olduğu takdirde % 6 civarında bir faiz bulan mevduatın tahvil piyasasına akması kaçınılmazdır. 1952-1967 yılları arasında 123 milyon liralık tahvil muhtelif teşekküllerce çıkarılmıştır. 1968 yılında 101 milyon liralık bir artış olmuştur. 1969 yılında bu miktar 175 milyona 1970 Haziran başında ise 299 milyon liraya ulaşmıştır. Tahvil ihracına uygulanan faiz haddide gün geçtikçe artmıştır. Başlangıçta sanayi teşebbüslerinde % 12 olan faiz haddi % 13, % 14 ve nihayet te % 15 e varmıştır. Yükselmenin dahada artacağı muhakkaktır. Merkez Bankası hergün biraz daha artma istidatı gösteren tahvil faizlerine yerinde bir kararla dur demiştir. 2/6/970 tarihli resmî gazetede yayınlanan bir tebliğle faiz haddi % 15 olarak tesbit edildiği gibi çeşitli yollarla bunun suistimali önlenmiş bulunmaktadır.

Piyasanın para darlığının giderilmesi hususunda aşağıdaki tedbirler düşünülebilir.

1. İhtisaslaşmamış bulunan bankalarımızın bu mahzurlu durumlarının gideril-

mesi kısa vadede düşünülmez. Fakat şimdiden bu sahada bankalar birliğince tedbir alınması gereklidir.

2. Bankalarımız sanayi sektörünün gerekli kıldığı orta ve uzun vadeli krediyi vermeleri sağlanmalıdır. Bu hususta olumlu bir iki hareket yapılmıştır. Merkez Bankası kendi kaynaklarından karşılıyarak dokuz ay vadeli sanayi senetlerini reeskonta almaktadır. Aynı zamanda ziraat senetler, ihracat finansmanı senetleri, küçük esnaf ve esnaf teşekküllerinin Halk Bankası eli ile getireceği senetler de reeskonta tabi tutulmaktadır. Ayrıca Merkez Bankası vadesine en çok beş yıl kalmış senetlerinde banka meclisinin kararı ile reeskonta kabul edebileceği gibi, bu senetler karşılığında avans da verebilecektir.

3. Sermaye piyasasının bir an evvel kurulması için gerekli ortam yaratılmalıdır. Sermaye piyasasının tanzim ve teşviki hakkındaki kanun tasarısı bir an evvel kanunlaşmalıdır.

4. Sigorta sandıkları emekli sandıkları gibi bankalar sistemi dışında mevcut büyük fonların sanayinin kredi ihtiyacının karşılanmasında kullanılabilmesi hızlandırılmalıdır. Bugün Sosyal Sigortalar Kurumları tahvil ve hisse senedi alabilmekte ise de daha ziyade emniyet tedbirleri mülâhazası ile gayri menkule para yatırmayı tercih etmektedirler. Sanayi sahasına yapacakları ikrazat emin hale getirildiği takdirde bu piyasa için büyük rahatlık sağlayacaktır.

5. Halk Bankasının henüz verilmeyen sermayesinin mütebaki kısmı verilmelidir. Halk Bankası sosyal yapımızın kuvvetlenmesi bakımından orta sınıf olarak niteliyebileceğimiz esnaf ve sanatkarların kredi ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

6. Devlet ödemelerinin normal süresi içinde yapılması sağlanmalıdır.

7. Merkez Bankasına yatırılması gereken mevduat karşılığı oranları indirilme-
lidir.

8. Dış ticaret rejimi para politikasının bir aracı omaktan çıkarılmalıdır. Bu bakımdan ithalat teminatları sisteminin bir revizyona tabi tutulması gereklidir.

1970 BÜTÇE FİNANSMAN KANUNU TASARISI PARLEMTONTAYA SEVKEDİLMİŞ BULUNMAKTADIR.

Bir kaç yıldan beri hükümetin bütçe açıklarını emin bir kaynak olarak mütalaa ettikleri yeni vergiler veya vergilere zam yaparak karşılamak yolunu benimsediklerini görmekteyiz. Maliye Bakanının ifadesine göre enflasyona kaçmadan bütçe giderlerinin karşılamının en makul yolu vergilemedir. Bunun karşısında diğer bir görüş olarak vergilemenin fiatları arttıracığı ve dolayısıyla enflasyonist bir sonuç yaratacağıdır. Bir gerçek olarak milli ekonomimizin dar noktası üretimin yeteri kadar olmadığı ve istenen kalkınma hızını sağlayacak miktara ulaşabilmede büyük müşküllerle karşı karşıya kalındığı hususudur. Fiatların vergileme yolu ile artırılması talebi kısıtlamak yolunda müessir bir faktör olduğu muhakkaktır. Fakat genellikle millî gelirden fert başına düşen hissenin asgari geçim haddi civarında olduğu bir ülkede vergilemenin tüketimi kısıtlayacağı düşünülemez.

Personel Kanunu tasarısının mali hükümlerinin uygulanabilmesi için kısa vadede bir kaynak temini de zaruret olarak hükümetin karşısına dikilen bir sorudur. Bu bakımdan uzun vadede müessir tedbirlerin alınmamış olması finansman kanun tasarılarını makul gösterebilir.

TEDBİR OLARAK :

1. En kısa zamanda tarım sektörünün optimal hasılat sağlayacak tarzda vergilendirilmesi

2. Malî teşkilâtın reformunun gerçekleştirilmesi

3. Vergi kanunlarının tam bir müesiriyetle uygulanması

4. Büyük çapta vergi kaçakçılığına sebep olan işportacılığın düzenlenmesi gelecek yıllar bütçe açıklarının yukarıda bahis konusu yapmış olduğumuz vergileme yoluna başvurmadan karşılanması için gerekli malî kaynaklar olabilir.

1970 bütçesinin finansmanı için hazırlanan vergiler şunlardır:

1. Taşıt alım vergisi
2. İşletme vergisi
3. Gayrimenkul kıymet artışı vergisi
4. Spor Toto vergisi
5. Gider vergisi kanununda yapılan değişiklikler
6. Emlâk alım vergisinde yapılan değişiklikler
7. Veraset ve intikal vergisindeki değişiklikler
8. Damga Vergisi Kanundaki değişiklikler
9. Harçlar Kanundaki değişiklikler
10. Değerli kâğıtlar kanundaki değişiklikler

Personel Kanun Tasarısı henüz kanunlaşmamış bulunmaktadır. Temmuz ayında kesin sonucun alınacağı kanısındayız. Bu konuda Temmuz sayımızda mütemmim malûmat vereceğiz.

ORTAK PAZAR'IN BUĞDAY YARDIMI

Türkiye'nin 1969-70 yılları ekmeklik buğday ihtiyacının karşılanması amacıyla, Ortak Pazar tarafından 50 bin ton yumuşak buğday hibesiyle ilgili geçen yıl Brüksel'de imzalanan anlaşma, geçen hafta resmî gazetede yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

Anlaşma hükümlerine göre, yardım çerçevesinde temin edilen bu buğdayın istihlak amacı ile kulanılması ve kendi pazarlarımızdaki satışından elde edilecek hasılat, zaruri masraflar düşürüldükten sonra Türkiye'nin kalkınma projelerinin finansmanı için Türkiye Hükümeti tarafından yapılan masrafların karşılanmasında kullanılmak üzere özel bir hesaba yatırılacaktır.

İNGİLTERE'NİN MALİ DURUMUNDA İNKİŞAF VAR

İngiliz Maliyesi son bir yıl içinde 606 milyon sterling'lik bir fazlalık göstermiştir. Bundan altı yıl önce İşçi Partisi iktidara geldiği zaman 776 milyon sterling'lik bir açık ile karşı karşıya kalmıştı. Daha geçen yıl bile bu «açık» 407 milyon iken şimdi fazlalık dönemine girilmiştir. Seçim propagandası sırasında çok bahsedilen ekonomik durum, muhafazakâr partinin çabalarına rağmen Wilson'un tedbirlerinin yararlılığını göstermiştir.

AVRUPA PARASININ KURULMASINA ÇALIŞILIYOR

Fransız Maliye Bakanı Giscard D'Estaing, Ortak Pazar Maliye bakanları toplantısında, Amerikan dolarına karşılık bir «Avrupa parası»nın derhal kurulmasını istemiş ve bu konuda yapılan çalışmaların hızlandırılması çağırısında bulunmuştur.

Kapalı kapılar ardında yapılan toplantıda Fransız Maliye Bakanı şu üç nokta üzerinde durmuştur:

1) 1974 yılına kadar Avrupa'da bir fonun kurulması

2) Ortak Pazar ülkeleri arasındaki para farkları en düşük seviyeye indirilmiştir. Bugünkü durumda ülkeler millî paralarının değerlerinin yüzde 1'den fazla düşmesine imkân vermemeye çalışmaktadırlar.

3) Paralar arasındaki hareket, dolara göre yapılmamalıdır, yine Ortak Pazar ül-

kelerinin paralarıyla düzenlenmelidir.

Ortak Pazar içinde «paraların» dengelenmesiyle ilgili olarak iki değişik görüş vardır.

Fransa'nın başı çektiği bir görüşe göre, derhal birbirlerinin paralarını destekleyebilmek amacıyla bir fon kurulmalıdır.

İkinci görüş ise Almanya ve Hollanda tarafından desteklenmektedir ve önce ekonomilerin koordinasyonuna gidilmeli tezine dayanmaktadır. Almanya bu koordinasyonun yapılması halinde, özel bir fon kurulmasına dahi lüzum kalmıyacağını ileri sürmektedir.

Turizm Olayı ve Tarihsel Gelişimi

Tazan : Doç. Dr. Tunca TOSRAY

I. — Turizm Olayı ve Tanımı :

Turizm olayı şimdiye kadar çeşitli yönlerden ele alınarak tanımlanmıştır.

Örneğin coğrafyacıların turizmi ele alış biçimleri bu konuda yapılan çalışmalar üzerinde etkili olmuştur. 1929 Yılında Berlin'de kurulan «Turizm Araştırma Enstitüsü»'nün (Forschungsinstitut für den Fremdenverkehr) direktörü Robert Glücksmann'ın turizm tanımı coğrafyacıların turizm anlayışlarını ortaya koymaktadır. Glücksmann turizm olayını şöyle tanımlamaktadır: «bir mahalde geçici olarak bulunana, mahallin sakinleri arasındaki ilişkilerin toplamı.....» (1)

Böyle bir tanımdan hareket edilince turizm olayı gerçekte olduğundan daha dar sınırlar içinde ele alınmış olmaktadır. Şöyleki turistin esas oturduğu yerin özellikleri, burası ile turistik yer arasındaki uzaklık ve ulaştırma geri plâna itilmektedir. Böyle bir turizm olayı için önemli olan turistik mahal ve buradaki insanlarla tu-

ristler arasındaki ilişkilerdir. Bu ilişkiler beşerî ve ekonomik yönden ele alınabilir.

Ancak böyle bir turizm olayı tanımı turizmi turistik mahallin sınırları içine sokup turizm olayının büyük yerleşme merkezleri ile turistik mahal arasında gelişen dinamizminin ele alınmasına imkân vermemektedir.

Diğer taraftan iktisatçıların turizmi ele alış biçimleri de genellikle turizmin belirli yönlerine önem verilmesine sebep olmuştur. Örneğin F. W. Ogilvie turisti, «... bir yıldan az olmak şartıyla, daimi oturduğu yerden uzak bulunan ve bu süre içinde bulunduğu yerde kazanmadığı parayı harcayan kişi....» (2) olarak tanımlamıştır. Yukardaki tanıma göre turizm olayı, turistin devamlı oturduğu yerin dışında herhangi bir yerde bir yıldan az kalması ve bu süre içinde turistik mahalde kazanmadığı parayı harcaması biçiminde ortaya çıkmaktadır. Ogilvie için önemli olan nokta gelirin sağlandığı ve tüketimin yapıldığı yerlerin ayrı olmasıdır. Ogilvie'nin yukar-

da verdiğimiz tanımının, daha sonraları turizm olayının geniş anlamda harcamaların mekân yönünden dağılışına etkili olduğu görüşlerine ip ucu verdiği ileri sürülebilir. Ancak Ogilvie'nin turisti tanımlarken böyle bir gaye gütmeyeceği de açıktır.

Yine iktisatçı olan **A. J. Norval** turizmin **ödeme bilânçosu** ile ilgili yönünü esas alıp, yalnız yabancı ülkelerden gelen turistleri önemli saymaktadır. Norval'a göre **«devamlı yerleşme veya ticarî faaliyet maksadı dışında herhangi bir sebeble yabancı bir memlekete seyahat eden ve o memlekette geçici kalması sırasında başka bir mahalde kazandığı parayı harcayan herkes turisttir...»** (3)

Görüldüğü gibi, Norval'ın tanımında Ogilvie'nin tanımına olduğu gibi gelirin sağlandığı yer ile harcadığı yer ayrılmaktadır. Norval ayırımında daha ileri giderek harcamaların yabancı memlekette yapılması gerektiğini ileri sürmektedir. Daha açık bir deyişle Norval dış turizmi ve dolayısıyla bunun memleketlerin ödemeler bilânçosu üzerindeki etkisini ele almaktadır. Ancak turizm olayını dış turizm olarak ele almak onu yalnız bu yönden incelemek, bugün en az dış turizm kadar önem kazanmış olan iç turizmi ihmal etmek, konunun bütünlüğünü bozmaktadır.

Turizmin coğrafyacı ve iktisatçılar tarafından kendi konuları açısından ele alınmasının yanısıra, bazı bilim adamları tarafından Enstitüsyonel biçimde incelenmiştir. Turizmin bu biçim ele alınmasında turistik müesseseler ve onların fonksiyonları incelenmektedir. Paul Bernecker ve W. Hunziker - K. Krapf turizmi enstitüsyonel biçimde ele alan tanınmış bilim adamlarıdır. (4)

W. Hunziker - Krapf'in ortak turizm tanımı turizmin hemen hemen bütün ana faktörlerini kavramaktadır. Şöyleki; **«Para**

kazanma amacına dayanmayan ve devamlı kalış şekline dönmek şartıyla, yabancıların bir yerde konaklamalarından ve bir yere seyahatlerinden doğan olay ve ilişkilerin bütünüdür...» (5)

Yukardaki tanımında yer değiştirme, konaklama, seyahat gibi unsurlar yer almaktadır. Tanımdan ayrıca turistin tüketici olduğu seyahat ve konaklamadan üretim faaliyetleri ile ilgili olmaması gerektiği açıkça anlaşılmaktadır.

Hunziker - Krapf'ın yaptıkları turizm tanımı ele aldığı unsurlar yönünden turizmle ilgili olarak istatistikler toplayacak resmî organlarında faydalanmalarını sağlayacak niteliktedir. Bu tanım ayrıca «Turizm İlmi Uzmanları Uluslararası Derneği» tarafından da (AIEST) kabul edilmiştir.

Yukarda turizm tanımını turizm doktrini açısından kısaca inceledik. Ancak bu tanımların yanısıra özellikle pratik amaçlarla, turizm istatistikleri derleyebilmek ve bu konuda birlik sağlayabilmek için turist ve turizm tanımının yapılmasında gerekli olmuştur.

Örneğin OECD teşkilâtı bu amaçla bir kişinin turist olarak kabul edilebilmesi için aşağıdaki nitelikleri taşımasının gerekli olduğunu kabul etmiştir:

1. Zevki için, tatil gayesiyle, ailevi, sıhhi ve benzeri sebeplerle seyahat edenler,
2. Bilimsel, idarî, diplomatik, dinî, sportif ve benzeri sebeplerle veya bu çeşit toplantılara katılmak amacı ile seyahat edenler,
3. İş seyahati (business) yapanlar,
4. Deniz gezileri yapanlar, -bu gezi süreleri 24 saati geçmese bile-

Bütün bu kişiler devamlı yaşadıkları, oturdukları yer dışında en az 24 saat geçirdikleri takdirde turist sayılmaktadırlar.

Aksi hâlde, yani süre 24 saati geçmiyorsa (exeursionniste) sayılırlar. Ulusal düzeyde yerli turist tanımı da aynı kriterlere göre yapılmaktadır.

OECD tanımında turist olarak kabul edilmeyenler ise şunlardır:

1. Bir ülkeye, bir iş mukavelesi ile veya mukavelesiz gelipte bu ülkede bir iş tutmak, çalışmak isteyenler,
2. Bir ülkeye yerleşmek, devamlı kalmak için göç edenler, gelip yerleşenler,
3. Okul ve diğer öğretim kurumlarında öğrenim görmek için gelenler,
4. Bir ülkede oturup, diğerine çalışmaya gidenler, (özellikle sınırlardaki yerleşme bölgelerinde)
5. Transit yolcular, (ülkeden transit geçiş süreleri 24 saati aşıya bile) (6), (7).

Yukarda tanımı ayrıntılı olarak verilen turistin öznesi olduğu, onun yarattığı olay ise turizm olayını meydana getirir.

Demek oluyor ki bir kişinin turist olarak kabul edilebilmesi ve bir turizm olayından bahsedilebilmesi için seyahat eden kişinin ve ilişkilerinin belirli ölçü ve kriterlere uyması gerekmektedir. Aksi halde bir yerden diğer bir yere seyahat edip orada belirli bir süre kalan herkesi turist ve ortaya çıkan olayı da turizm olayı olarak nitelendirmek ne doğru, ne de mümkün olacaktır.

II. — Turizm Olayının Tarihsel Gelişimi :

İnsanların ihtiyaçlarının çeşitlenmesi ile birlikte ticaretin gelişmesi, yabancı kavim ve halklar arasında temasları gerektirmiş, böylece ticaret sebebiyle seyahatler başlamıştır. Fakat ticarî amaçlarla

yapılan seyahatleri turizm tanımı kapsamına almak mümkün olmadığından bu tip seyahatler konumuz dışında kalacaktır:

1. — Eski Yunan ve Roma İmparatorluğu Devrinde Turizm :

Bugün turizm olarak nitelendirdiğimiz olaylara M. Ö. V. asır ile M. S. V. asır arasında Eski Yunan ve Roma İmparatorluklarının hüküm sürdüğü alanlarda rastlamak mümkündür.

Eski Yunan'da tertiplenen Olimpiyat oyunları büyük seyirci ve ziyaretçi kitlelerini kendine çekmekteydi. Ayrıca mitoloji ilâhlarının şifa kudretlerini gösterdikleri yerler olarak kabul edilen kaplıcalar, şifalı sular çok ziyaret edilen merkezlerdendi.

Roma İmparatorluğu devrinde bu imparatorluğun hakim olduğu alanlarda yapılan seyahatlerin yoğunluğu çok artmıştı. Bu devirdeki turizm adetâ XIX. yüzyıldaki turizm ile mukayese etmek mümkündür.

Eski Yunan'da şehir ve siteler daha ziyade deniz yolu ile birbirine bağlandığı halde Roma İmparatorluğuna dahil ülkeler ve bölgeler geniş muntazam ve o çağa göre modern sayılabilecek bir yol şebekesi ile birbirine bağlanmış bulunmakta idi. Yollar üzerinde yolcuların her türlü ihtiyacını karşılayan tesislerin de bulunması o devirde seyahatlerin artmasında önemli rol oynamıştır. (8)

Roma İmparatorluğunda son derece lüks ve konforlu banyo ve kaplıcaların bulunduğu ve buralarının yoğun şekilde ziyaret edildiği bilinmektedir. Roma İmparatorluğu da Romalıların köle çalışmaları, hükmettikleri bölge ve ülkelerden geniş iktisadî menfaatler sağlamaları refahlarını yükseltmiş, sonuç olarak onlara istedikleri gibi kullanacakları boş zaman bırakmış-

tır. Bu imkândan yararlanan Romalılar arasında yazları sayfiyeye çıkmak çok yaygın bir hale gelmişti.

Ortaçağ'da merkezî otoriteler yıkılmış feodal bir toplum düzeni bütün Avrupa'ya hakim olmuştur. Bu çağ toplumların kendi içine kapandığı bir çağdır. Yolculuklar azalmış büyük alanlara hükmeden merkezî otoritelerin bulunmaması yollarda yolculu emniyetinin kalkması sonucunu doğurmuştur (8). Çağı karakterize eden felsefe ve diğer sosyal ve ekonomik şartlar Ortaçağ'da seyahat yoğunluğunun azalmasına sebep olmuştur.

Ancak bu devirde dinsel etkilerle yeni bir turizm akımı doğmuştur. Hristiyanlığın ve daha sonra müslümanlığın etkisiyle insanlar kutsal yerleri ziyarete başlamışlardır. Arap dünyasını da Mekke ve Medine şehirleri, Hristiyanlık dünyasında Kudüs, Avrupa'da hristiyanlık için kutsal sayılan yerler ziyaret edilen belli başlı merkezleri teşkil etmeye başlamıştır.

Bu arada XII. asırdan itibaren asiller sınıfına mensub ailelerin genç çocukları kalabalık maiyetleri ile birlikte politik ve sosyal yönden iyi yetişmeleri amacıyla seyahate çıkarılmağa başlandı. Bu gurupların ziyaretleri daha ziyade o devrin politika merkezlerine ve asillerin rağbet ettikleri şehirler yönelmekte idi. Oldukça uzun süren bu tip sehayatlara «grand tour» adı verilmiştir. (9)

Avrupa Ortaçağ'dan çıkarken tekrar merkezî otoriteler meydana doğmaya başladı ve büyük devletler kuruldu. Devleti idare eden kiral ve onun etrafında teşekkül eden asiller sınıfı kabul resimleri, av portreleri tertipleyerek, yazları sayfiyelerde kış aylarında dağ evlerine giderek çağın turizm olayını yaratıyorlardı. (8)

Turizm olayının asıl gelişmesi endüs-

tri devriminin etkilerini göstermeğe başlaması ile olmuştur. Özellikle 19. asrın ikinci yarısından itibaren turizm daha geniş kitleleri kavramaya başlamış ve turizme dahil olanların sınıflarında değişiklik olmuştur. Bu devre kadar genellikle asiller sınıfına özgü olan seyahat etme imkânı endüstri devrimi ile büyük burjuvazi içinde doğmuştur.

Ana hatlar ile bu devirde turizm alanında meydana çıkan gelişmenin sebepleri şunlardır:

- i. Endüstriyel teşebbüslerin sahipleri olan büyük burjuvazinin zenginleşmesi sonucu olarak, benîfların gezme, görme ve eğlenme ihtiyaçlarını duymağa başlamaları.
 - ii. Büyük şehirlerin teşekkülü, nüfus yoğunluğunun artması; tatil ve seyahatin ihtiyaç haline gelmesi.
 - iii. Büyük ve güçlü ulaştırma araçlarının doğması ve kitle ulaştırmasını
- Yukarıda kısaca değinilen nedenler sağlamaları.....» (8)

günümüzde görülen turizm olayının çekirdeğini teşkil eden hareketin başlangıcını yaratmıştır. Herşeye rağmen 19. yüzyılda başlayan ve gelişen turizmle 20. asrın ilk dörtte birinden sonra kendini gösteren turizm arasında bünyesel farklar vardır.

20. Yüzyılda çalışan geniş kitlelerin gelirlerinde artma başlamış yıllık tatil ve daha sonra yıllık ücretli tatil hakkı elde edilmiştir. Seyahat yapabilmek için ekonomik imkâna ve bu arada boş zamana sahip olmak gerektiği gözönüne alınırsa değinilen iki unsurun turizmin kitlelere mal olmasındaki rolü kendiliğinden ortaya çıkar.

Yine bu asrda seyahat arzusunda olan geniş kitleleri istedikleri hedeflere ulaştıran araçlarda büyük bir gelişme gös-

termiştir. Ulaştırma araçlarındaki gelişmenin turizm üzerine yaptığı olumlu etki münakaşa götürmeyen bir gerçektir.

20. Yüzyılın başlarında ortaya çıkan I. Dünya Savaşı turizmi büyük ölçüde etkilemiştir. B. Avrupa'da 1920 lerden sonra hızla gelişen turizm 1928 lerde örneğin B. Almanya'da en yüksek noktasına varmıştır. Ancak 1929 büyük dünya iktisadî krizi fertlerin gelirlerindeki değişmelere karşı çok hassas olan turizmi olumsuz biçimde etkilemiştir. Endüstri ülkelerinin iktisadî krizden kurtulmalarına paralel olarak turizmde hacmi büyümüştür.

1939 Yılında II. Dünya Harbinin çıkması ülkelerin dış turizmini olduğu kadar iç turizmini de geriletmiştir. II. Dünya Harbi boyunca savaşın turizm üzerindeki çok yönlü olumsuz etkisi devam etmiş, savaş alanı haline gelen bütün Avrupa'da turizm hacmi minimum düzeye inmiştir.

II. Dünya Savaşı sona erip, savaşın tahribatı yavaş yavaş giderildikçe Avrupa'da ve savaşa iştirak eden diğer kıtadaki ülkelere turizm canlanmaya başladı.

Özellikle 1950 lerden sonra dünya turizmindeki gelişme önceden yapılan bütün tahminleri aşan ölçülerde olmuştur. Meselâ bugün İngiltere'de seyahat edebilecek yaşta olan nüfusun (15-69 yaş arası) % 60'ı iç veya dış turizme katılmaktadır. (10)

Bu arada günümüzdeki turizmi daha önceki asırların turizminden ayıran bazı özelliklere kısaca değinmek yerinde olur.

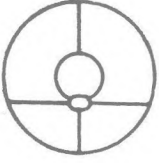
20. Yüzyıla gelinceye kadar turizm yüksek gelirli dar bir sınıfa münhasır kalmakta idi. Bugün geliri artan geniş kitlelerde seyahat edebilmektedir.

Yine önceki asırların turizmi ferdî, bireysel bir karakter taşıdığı halde bugünkü turizm anonim bir özelliğe sahiptir.

Ayrıca günümüzdeki turizmin büyük kitleleri kıvramasının onunkülkeler için önemini önceki yüzyıllarla mukayese edilemeyecek kadar arttırmıştır.

Bibliyografya

1. Robert Glücksmann, **Fremdenverkehrs-kunde**, Bern Verlag Stämpfli und Cie. 1935, Vorwort.
2. F. W. Ogilvie, **The Tourist Movement**, An Economic Study, London, 1933.
3. A. J. Norval **The Tourist Industry**, A National and International Survey, London, Sir Isaac Pitman and Sons Ltd. 1936.
4. Paul Bernecker, **Fremdenverkehrslehre und Fremdenverkehrspolitik**, Band I, Grundlehren des Fremdenverkehrs, Wien, Österreichischer Gewerbeverlag, 1962.
5. W. Hunziker - K. Krapf, **Grundriss der allgemeinen Fremdenverkehrslehre**, Polygraphischer Verlag AG, Zürich, 1942.
6. Tunay Akoğlu, **Turizm Politikasının Anahatları**, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1967.
7. **Tourism in OECD Member Countries** 1968, OECD Publications No: 24359, September 1968. Paris.
8. **Türkiye'de Turizmin Geliştirilmesi**, İktisadî Araştırmalar Tesisi, Etüd II., İstanbul 1965.
9. Hans Joachim Knebel, **Soziologische Strukturwandlungen im modernen Tourismus**, Stuttgart, Ferdinand Enke Verlag, 1960.
10. Alfred Koch, **Der Urlaubsreiseverkehr**,..... München, 1959,

Vergiler Üzerine

Yazan : Orhan BULDAC

Ülkemizde, son günlerde oluşan olaylar nedeni ile, Hükûmetin kamu giderlerini karşılamak yönünden hazırlayıp Meclislere sunmuş bulunduğu Finansman Kanunu Tasarıları Kamu oyunda, gerektiği biçimde yankılar uyandıramamıştır. Biz, olaylara nedeni olan ekonomik ve sosyal yapıyla ilgili bazı görüşleri ortaya koyduktan sonra, mali politikamızın genel nitelikleri ve kusurlarını belirlemeğe çalışacak, bu açıdan yeni tedbirlerin verimlilik ve adalet prensiplerine uygunluğu üzerinde duracağız.

Geri kalmışlıktan kurtulma çabası içerisinde bulunan bu ülkenin karşılaşılabileceği bir yığın olay, ülkemizin kendine özne siyasal, ekonomik ve sosyal koşulları ile biçimlenerek diziler halinde gelişmektedir. Geri kalmışlıktan kurtulma çabalarının ilerici bir Anayasanın öngördüğü üst-yapı kuruluşları ile sürdürülmek zorunluluğunun altyapı ile olay çelişkileri ortaya çıkan olayların nitelikleri ve sayıları

üzerinde etken olmaktadır. Sorunlarımızı çözümlemede bir yöntem olarak benimseydiğimiz Demokratik Düzendan vazgeçmek istemediğimize göre, otoriter bir yöneme sapmadan ülkemizin huzuruna ve ekonomimizin dinamik etkenliğine olumsuz etkiler yapan olayları asgariye indirecek ve etkisiz hale getirecek tedbirleri, gerçek nedenlerini kavrayarak, Demokratik düzen içerisinde arayıp bulmaya mecburuz. Geri kalmışlık koşullarının, Türkiyemizde, bu nitelikten kurtuluncaya dek, bazı yıkıcı girişimlere alet edilmek isteneceğini peşinen bilmek gerekir.

Vatandaşların içinde bulundukları çetin ekonomik ve sosyal koşullar; ekonomimizin üretim gücünün ihtiyaçları karşılamadaki yetersizliği; gelir ve servet dağılımının arzettiği dengesizlik; öngörülen kalkınma hedeflerine ulaşmamızı sağlayacak ekonomik kaynakların güçsüzlüğü ve benzer koşullar dış etkenlerle birlikte, uygulanan politikalar ve hedefler arasında,

ayrıca her kesimden vatandaş talepleri ile ekonomik ve sosyal gerçekler arasında sürekli gelişmelere ve olaylara neden olmaktadır.

Devletin gelir ve gider açmazını aynı zamanda işçi işveren ilişkilerini etkileyen bir çelişiklik örneği vermek isterim. Teşebbüsler arası rekabet, müteşebbisleri rakipleri karşısında daha ucuz maliyetle çalışmaya ve üretim yapmaya zorlar. Bizdeki rekabet ise, yeni teknolojiler ve etkili satış politikaları uygulamak olanağını bulamayan işverenleri, kıtlık rantını istismara ve işçilerin haklarını keserek kolay kârlar sağlamaya uygun yararsız tertipler bulmak suretiyle sürdürülmektedir. Bu tutum, asgari ihtiyaçlarını gidermek isteyen işçi talepleri ile, bir şey katmadan çok kazanmaya yatkın işveren alışkanlıkları arasında derin bir uçurum yaratmaktadır. Bu gurubun Devletle olan ilişkilerindeki tutumlarında aynıdır. Kolay ve çok kâr sağlamaya alışkın olanlar, vergi ödemekte de hiç istekli davranmazlar. Her yıl hesabı yapılan ve milyarları bulan vergi kaçırmalar hep bunların marifetleridir. Bu, her yıl daha fazla harcama yapmak zorunda olan Devletin düştüğü açmazın da kesin nedevidir. Bütçelerimiz yıllardır milyarlara varan açıklarla hazırlanmakta ve doğal olarak aynı açıklarla kapanmaktadır. Hazine'nin para basmak yönünden Merkez Bankasına olan borçları rekor seviyeye ulaşmıştır. Hazine, borçlarını karşılamakta büyük sıkıntılarla karşı karşıyadır. Öyleki, temel bir Bütçe ilkesi olan gelirlerin tahsis edilmezlik ilkesi bir tarafa bırakılarak, meteahhit alacakları vergilerden indirilmek yolu ile kapatılmaktadır.

İçinde bulunduğumuz siyasal ve ekonomik bunalıma, ekonomik ve mali alanda alacağımız tutarlı tedbirlerle son verebiliriz. Alınacak tedbirlerin tutarlılığı ise

tedbirlerin çeşitli alanlarda çatışmalara sebep olan sosyal ve ekonomik dengesizlikleri giderebilme, hızlı ve adil bir kalkınma yönetimi sağlayabilme ve Anayasal hak ve görevlere uygunluğu ile saptanmalıdır.

VERGİ POLİTİKALARI VE ANLAMLARI

Biz, söz konusu tedbirler arasında, maliye biliminde harcayan ve vergileyen bir ajan olarak tanımlanan Devletin mali politikasına özel bir önem vermekteyiz. Gerçekten vergileme, mali bir politika aracı olarak Devletin giderlerini karşılamak yanında, çeşitli sosyo-ekonomik fonksiyonlar kazanmıştır. Harcama yaparken ülke ekonomisin, ekonomik ve sosyal yapıyı etkileyen devlet, gelirlerini sağlarken de aynı fonksiyonlarını kullanabilme olanağına sahiptir. Şöyleki, ekonomik kaynakların belirli ellerde toplanması amaç edinildiğinde, bu amaç vergileme sırasında çok rahatlıkla sağlanabilir. Gene, kaynakların devlet elinde birikmesi amaç da, diğer zorlayıcı yöntemler bir kenara bırakılırsa, vergileme yoluyla sağlanır. Kaynakların belirli mihraklarda toplanması yanında, vergileme yoluyla sosyal adaet, sosyal güvenlik bölgelerarası denge ve gene vergileme yoluyla sosyal dayanışma ve kaynaşma sağlanabildiği gibi ihracatı artırmak ve ithalatı her yönde etkilemek olanağı vardır. Öyle ise vergilemede önemli olan, amacın saptanmasıdır. Bir ülkede izlenen vergi politikas gözden geçirilerek, hükümetlerin hizmet etmekte oldukları sosyal ve ekonomik politikalarının amaçları bazı yargılar için nasıl geçerliyse, vergi dışı bırakılmış alanlar ve uygulanan muafiyet ve istisnalarda politikaların kavranabilir. Uygulanan vergi politikamaçları hakkındaki yargılarımızı etkiler.

ENFLASYON VE VERGİ KAÇAKÇILIĞI YOLU İLE SERMAYE BİRİKİMİ

Devlet giderlerini karşılamakta vergi-lemenin üstünlükleri bilinirken, vergi almak yerine para basma yani enflasyon yaratarak finansman yolunun benimsenmesi, sabit gelirli aleyhine belirli ellerde sermaye ve değer birikimi sağlamak amaç ve anlamını taşır. Belirli sosyal ve ekonomik hedefleri bir arada gerçekleştirecek ekonomi ve mali politikaya en aykırı düşen, enflasyon yolu ile sermaye birikimi sağlamak politikasıdır. Aslında bu eylem, sermaye birikimi sağlamakta etkilidir. Ancak, faturası dargelirlilerin derin mahrumiyetleri ile ödenir. Alışılmış bir deyişle, fakiri daha fakir, zengini daha zengin yapan; bu şekilde sosyal ve ekonomik hayatta uçurumları derinleştiren, etkilerini gidermek içinde mutlaka radikal tedbirleri zorunlu kılan sakıncalı bir politikadır. Enflasyon politikası sürdüren ve bu şekilde halk çoğunluğunun sırtından küçük bir azınlığa haksız ekonomik transferlere aracı olan bir politikanın sahipleri, iddiaları ne kadar parlak olursa olsun adlı, verimli ve tutarlı bir politikanın adamları olmak niteliğini kazanamazlar. Bu zihniyet ve tutumlarını muhafaza ettikleri sürece de, dengesizliklerin ve adaletsizlerin nedeni olduğu patlamalara ve bunları sömüren tahriklere engel olamazlar. Artık inanmak gerekir ki, ekonomik yarışın başdöndürücü bir hızla yapıldığı bir dünyada, sosyal olayları ekonomik olaylardan ayırmak ve hele ekonomik olayları hesaba katmadan sosyal oluşumu yorumlamak olanağı yoktur.

Enflasyon politikasının gerçek anlamı üzerinde yürüttüğümüz muhakemeyi, başka örneklerle sürdürmek kabildir. Enflasyon örneğinin taşıdığı anlama yakın anlam taşıyan bir diğer örnek de, vergi kaçakçılığıdır.

Vergi kaçakçılığı, kanunlarla düzenlenmiş bir vergi konusunda, mükelleflerin kanun dışı yollardan yararlanarak ödemeleri gereken vergilerin bir kısmını ödememeleri ve bu şekilde kanunsuz servet ve gelir sağlamalarıdır. Vergi kaçakçılığını kolaylaştırmak veya önleyici tedbirlerini almamak zümre yaratan ve sermaye birikimi sağlayan uygunsuz bir yoldur.

Politikaların hedefleri yönünden yarıda bulunmamıza yardımcı olan bir başka konu da vergi muafiyet, istisnalar ve vergi indirim alanlarıdır. Mükelleflerin vergi ile alâkalarını kesen ve bazı vergi konularını vergi dışı bırakan bu eylemler iyi düzenlendiği zaman, ülke ekonomisi yönünden yararlı, aksi halde maksatlı olarak nitelendirilir.

Sihhatli birer ölçü olarak ele aldığımız vergileme esaslarını, ülkemizde izlenmekte olan vergi politikasına ve yazımızın başında olumlu bir yankı uyandırmadığından şikâyetçi olduğumuz yeni vergi Kanunu Tasarılarına uygulamak istediğimizeyiz.

Ülkemiz, vergileme tedbirleri yönünden teorik plânda iyi bir düzeydedir. Vergilemede modern esaslar yanında benimsenen diğer sosyal ve ekonomik politikalar, sanayileşme, sosyal adalet, bölgeler arası denge ve ihracatı teşvik etmek yanında istikrar sağlamak yönünden de oldukça tutarlı gözükmemektedir. Muafiyetlerde sosyal adaletin gözetildiği; istisnalarla verimsiz ve teşvik edilecek alanların vergi dışı bırakıldığı, vergi iade ve indirimleriyle de ihracatı geliştirme, sanayileşme ve bölgeler arası denge sağlamak amaçları kovuşturulduğu ifade edilebilir.

Gelir vergisine hakim olan progresif niteliğin az kazananın az çok kazananın çok vergi almak amacına ve gelir dilimleri

ne uygulanan vergileme oranları yönünden de ekonomi politikamıza uygun olduğu görüşüne iştirak ederiz. Ancak, vergi sisteminizin önemli bazı kusurlar vardır ki bağışlanacak cinsten değildir. Kaynakların verimli olanlara kaydırılması bugüne kadar izlenen vergi politikasıyla yeterince sağlanamamış; milli gelirimizin 1/3 nü yaratan tarım sektörünün vergi potansiyeli gereğince kullanılmadığı gibi vergilemenin sağlayacağı kamçılایıcı etkiden gerek tarım sektörü, gerekse ülkemiz mahrum bırakılmıştır. Ürk maliye sisteminin en büyük kusuru ise kontrol sistemi, uygulama düzeni ve vergilemeyi kolaylaştıracak sosyal güvenlik müesseselerinin yetersizliğinin sebep olduğu vergi kaçakçılığına engel olamayışı ve bir yerde kaçakçılığı kolaylaştırmakta oluşudur. Vergi kaçakçılığına uygulanan cezaların kaçırılan matrahlara göre önemsiz oluşu, mükelleflerin % 3'nü dahi kontrole yetmeyen maliye teftiş ve uzmanlar heyetinin güçsüzlüğü, bütün uyarma ve önerilere rağmen serbest mali müşavirlik müessesesinin kurulmayışı ve sonuncu olarak mükelleflerin sosyal güvenliklerinin sağlanmayışı devam ettiği sürece vergi kaçakçılığına engel olunamayacağı gibi, kaçakçılığın sebep olduğu haksız servet birikimi süreci de artan bir bir şekilde devam edecektir.

YENİ VERGİ KANUNLARI :

1961 yılında yapılan Vergi Reformu ile Türk Maliye sistemine getirilen yeni esaslar ve özellikle kontrol müessesesi olarak büyük önem taşıyan vergilerin ilanı ve mükelleflerden servet beyannamesi alınması adil ve verimli bir maliye sistemi kurmak yönünden önemli bir aşama olmuştur. 1961 yılından sonra alınan vergi tebliğleri ise bütçe açıklarını kapatmak ve hazineye fazla gelir sağlamak amaçlarını

taşımıştır. Bunun içindir ki vasıtasız vergilerden çok vasıtalı vergilere ağırlık verilmiş, sosyal adalet yönünden ciddi endişeler uyandırılmıştır.

Bu kez 1970 Bütçesi Finansman Kanunu Tasarısı ve Emlâk Vergisi Kanunu Tasarısı ile getirilen vergi tebliğleri gerek nitelik, gerekse amaç ve sonuçları yönünden bu güne kadar alınan tedbirlerden çok daha farklı ve peşinen ifade etmek gerekirse bazı aksaklıklarına rağmen, çok daha olumludur. Her iki tasarı ile getirilen tedbirler, yıllardan beri ilim adamlarımız ve iktisatçılarımız tarafından alınması zorunlu ve yararlı görünen ve yıllık programlarda alınacağı ifade edilen tedbirleri kapsamaktadır.

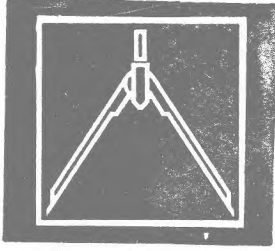
1970 Finansman Kanununda yer alan tedbirlerden «Gayri menkul kıymet artışı ve montaj sanayinin vergilendirilmesini» öngören iki tasarısı, vergi adaleti ve gelir dağılımı yönünden uygun bulduğumuzu açıkça ifade etmek isteriz. Gayri menkul kıymet artışı vergisinin yatırım kararları olumlu yönde etkileyeceğine, şehırsel gelişme ve imar hareketleri nedeniyle ortaya çıkan değer artışlarından Hazinesin önemli miktarda gelir sağlayacağına inanıyoruz. Bu kez montaja uygulanmak istenen vergi ile ortaya çıkan önemli bir çelişmeye dikkat çekmek isteriz. Vergi Kanununun montaj için gücendirici niteliği, Devlet Plânlama Teşkilâtının montaj sanayini özendirici tedbirleri ile gelişme halindedir. Maliyenin görüşüne uygun tedbirlerin benimsenerek bu gereksiz çelişmenin ortadan kaldırılması zorunludur.

Sonuç olarak; gayri menkul kıymet artışı vergisi, bina inşaat vergisi ve montajdan uygulanan istisna'nın kaldırılması, ekonomi üzerine yapacağı etkiler yönünden, olumlu vergilerdir. Finansman kanu-

nu ile getirilen diğer tedbirler boşlukları doldurmak ve gelir sağlamak amacı gözetmekte, nitelikleriyle yüksek ve bir oranda orta gelirliilerin harcamalarını hedef almaktadır. Bunların önemli fiat artışlarına sebep olacağı iddiası doğru değildir. Bilhas- sa tedbirler tümü ile fiat istikrarına yardımcı olabilecektir.

Biz, mali hayatımızda özellikle çok partili dönemde bu oranda etkili ve cesur tedbirler alındığını pek sanmıyoruz. Bu inançladır ki başta Maliye Bakanı Sayın Erez olmak üzere Maliye teşkilâtımızı candan kutlarız. Parlementomuzunda tasarıları, niteliğini bozmadan kanunlaştıracığına inanıyoruz.

— 0 —

İstanbul'un Dış Ticaretimizdeki Rolü

Renan BAYKAN

İstanbul ve çevresi memleket ticaret ve sanayiinin en yoğunlaşmış bulunduğu bir bölgedir. Sadece Ticaret odasına bağlı küçük sanayicilerin sayısı 2254 dır. 1968 yılında 572 ticaret şirketi, 2396 firma İstanbul'da kurulmuştur. Öte yandan, ziraî faaliyet yönünden de Marmara Bölgesi ihmal edilemeyecek bir durum göstermektedir.

Gerek iktisadî faaliyetin yoğunluğu, gerekse münakale imkânlarının uygunluğu, İstanbul'a Dışticaret yönünden ayrı bir üstünlük kazandırmıştır. Gerçekten, İstanbul, ithalât yönünden en faal limanımızdır. 1967 yılında, İstanbul, Haydarpaşa ve Sirkeci gümrüklerinden yapılan ithalât 3.373 milyon, 1968 de ise 3.825 milyon T.L. (Sırasıyla 705 milyon Kg. ve 978 milyon Kg.) dır. Görülüyorki, genel ithalâtımızdaki, bu üç çıkış kapısından yapılan ithalâtın payı, kıymet olarak % 55 civarındadır. Yukarıdaki rakamlara Kartal, Serviburnu, Çubuklu, Beykoz, Yeşilköy ve Galata rıhtımların-

dan yapılan ithalât dahil bulunmamaktadır. Bazıları İstanbul'a bağlı olmadığı halde Derince rıhtımını da hesaplara dâhil etmektedirler. Bu sonuncular da hesaba katıldığında oran % 65 - 70 ulaşır.

Diğer taraftan, İstanbul en önemli sınai mamûl ihraç eden limanlarımızdandır. 1967 yılında İstanbul'dan yapılan toplam fiilî ihracatın değeri 421 milyon T.L. dir. Bu rakkam 1968 yılında 442 milyon lira olmuştur. Bu ihracatın miktar olarak değeri, 1967 de 72.000 ton ve 1968 de 67.000 ton civarındadır. 1967 deki toplam ihracatın 4.701 milyon lira (2.023 bin ton) ve müteakip sene 4.467 milyon lira (2.181 bin ton) olduğu nazara alınırsa, İstanbul'un toplam ihracatımızdaki payının değer olarak % 10 civarında bulunduğu anlaşılır. Miktar olarak bu oran 1/3 dolaylarındadır. Ancak, kıymet olarak İstanbul'dan yapılan ihracatın genel ihracatımız içindeki payının azalan bir trend takip etmekte olduğunu da belirtmek gerekir. Öyle ki, bu

oran 1960 yılında % 18, 1963 de % 15 seviyesinde idi. İstanbul'dan ihraç edilen başlıca maddeler; Balık, cam ve mamûlleri, deri ve mamûlleri, fındık, kimyevî maddeler, meyve ve sebzeler, giyim eşyası, plâstik mamûlleri, tütün, yün, tiftik, elektrikli ev âletleri, çeşitli madenî mamûller... dir.

Y Ü K L E M E

Yükleme yapan gemi Yüklenen yük

	(Adet)	(Ton)
1968 Dahilî Ticaret	418	38.230
İhracat	444	77.401
Toplam	862	115.631
1967 Dahilî Ticaret	428	36.354
İhracat	428	74.032
Toplam	856	110.386

B O Ş A L T M A

Boşaltma yapan gemi Boşaltılan yük

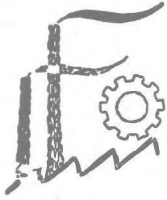
	(Adet)	(Ton)
1968 Dahilî Ticaret	444	40.291
İhracat	814	444.493
Toplam	1258	484.784
1967 Dahilî Ticaret	410	38.246
İhracat	784	424.337
Toplam	1194	462.583

İstanbul şehrinin en önemli ve hareketli ithâl ve ihraç kapısı İstanbul Limanıdır. Aşağıdaki tabloda İstanbul Limanının 1967 ve 1968 yıllarındaki yükleme ve boşaltma faaliyetleri gösterilmiştir.

Tablodan anlaşılacağı üzere, 1968 yılında yükleme yapan 856 gemiden 428 i ihracata yönelmiştir. İhraç edilen maddelerin miktarı 74.032 tondur.

1968 yılında ise, boşaltma yapan 1194 gemiden 784 ü ithâl mallarını limana getiren gemiler teşkil etmiştir. Bu gemiler 463 bin tonluk mal boşaltmışlar. Bu miktarın 424 bin tondan fazlasını ithâl malları teşkil eder. Aynı sene ayrıca 1,5 milyon akaryakıt ithâl edilmiştir. 1967 yılında bu miktar 1,4 milyon civarında idi. Bu limana gelen gemilerin çoğunluğunu sırasıyle, İtalyan, Yugoslav, Yunan, Amerikan ve Alman gemileri teşkil etmektedir.

İkinci büyük liman olan Haydarpaşa limanında ise, 1967 yılında 557 adet, 1968 yılında 608 adet gemi gelmiş ve bu gemiler 1967 de 613.276 ton, 1968 de ise 744.978 ton yükleme ve boşaltma yapmışlardır. Bu limandan başlıca ihraç edilen mallar, ceviz kütüğü, tütün, kûsbe, kepek, motorlu vasıta, kereste, yün ve tiftiktir. Bu limandan yapılan ihracatın toplamı 1967 de 15 bin, 1968 de ise 25 bin tondur. 1967 yılında 421 bin ton 1968 de 473 bin tonluk hububat, çimento, demir ve mamûlleri, motorlu vasıtalar, makine, ham yün, sun'î gübre, vesaire ithâl edilmiştir. Bu limana gelen yabancı gemilerin çoğunluğunu; Sovyet, Alman, Macar, Yunan, İngiliz, İtalyan ve Romen gemileri teşkil etmiştir.

Tütün Tarım Satış Kooperatifleri ve bölge birlikleriyle Türkiye Tarım Satış Kooperatifleri genel birliği kanunu

KEMAL TAMZOK

Memleketimizin ekonomik ve tütün-
cülük çevrelerinde günün konuşulan konu-
su tütüncülüğümüzün geleceğidir.

Konuşma ve tartışmaların, gazete ve
dergilerde intişar eden yazıların bugün-
lerde kesafet arzetmesine sebep de,
6.1.1970 tarihli resmî gazetede münteşir
kanun ve bu kanunla ilgili olarak hazırlan-
makta olan tüzüktür.

Tütün Tarım Satış Kooperatifleri ve
Bölge Birlikleriyle Türkiye Tütün Tarım
Satış Kooperatifleri Genel Birliği adını ta-
şıyan 1196 sayılı bu kanun, ruhu itibarıyla
tütüncülüğümüzü bugün bulunduğu du-
rumdan kurtarmayı öngörmektedir. Kanu-
nun vaz'ında mündemiç maksat budur.

Maksadın husulü için, teşkilât olarak
tarım satış kooperatifleri düşünülmüştür.

Burada; bu kanunun tasarısı, gerekçe-

si ve meclis zabıtlarını tetkik ve tahlil su-
retiyle maddeleri üzerinde duracak deği-
lim.

Zaten bu husus, ilgililer hariç, oku-
yucular için de lüzumsuzdur.

Bütün mes'ele, kanundan beklenen el-
de edilebilecek midir?

Tekel Genel Müdürlüğünün uzun se-
nelerdir yapamadığını tarım satış koope-
ratifleri ve birlikleri yapabilecek midir?
Tütüncülüğümüzün bu hâle düşmesine te-
sir eden faktörler, bu teşkilât bünyesinde
bertaraf edilebilecek midir?

Tekel Genel Müdürlüğünde Tütün
Eksperliği yapmış, Tarım Satış Koopera-
tifleri ve Birliklerini Kooperatifler Müfet-
tişi olarak denetlemiş, nihayet Birlikleri
finans eden Bankanın eski bir yetkilisi sı-

fatıyla bu konudaki görüşlerimi açıklayacağım.

Söz konusu kanundan beklenen gayenin husulü, diğer bir deyişle, tütüncülüğümüzün, içinde bulunduğu bâdireden kurtarılabilmesi için;

Evvelâ;

ÂŞIRI İSTİHSAL önlenmelidir.

Her geçen sene, mevcut hükümlere göre yasak olan yerlere tütün dikimine müsaade etmek suretiyle ekim sahasının artması, birim araziden fazla miktarda tütün alabilmek için sulama ve gübreleme gibi usullerin tatbiki dolayısıyla ihtihsalâtımız, dahili istihlâk ve ihracatımız toplamından fazla bulunmaktadır. Tütünün hususiyeti icabı, ancak muayyen sahalarda ekim ve dikimi yapılabilir. Kemmiyete müteveccih sulama ve gübreleme usulleri uygulanamaz. Zira, kaliteye menfi yönde tesir eder. İstihsalin, dahili istihlâk ile ihracat imkânlarına göre düzenlenmesi başariya ulaşmak için gerekli ilk şarttır. Arzın talep seviyesini aşması, fiatın tesbitinde dış alıcıları hâkim kılmaktadır. Tera-küm etmekte olan stokların, üzerinden yıl geçince, evsafından kaybettiği, ayrıca maliyetlerin de yükseldiği bir gerçektir.

Tütünün politik meta olmasından ötürü de, aşırı istihsal tahdide tâbi tutulamamaktadır. Fakat, istihsal tahdidi ile ilgili ruhsat usulünün başka memleketlerdeki uygulama şekli hakkında raporlar düzenlenmiştir.

Tarım Satış Kooperatiflerinde bir istihsal tahdidine gidilebilecek midir?

Kooperatif ve Birlik yönetim kurullarını, genellikle bizzat politikacılar teşkil ettiğine göre bu konudaki cevabımız menfi olacaktır.

Saniyen;

Dünyadaki içim zevkleri değişmiştir. Artık Şark tütünlerinden yapılmış harmanlar yerine düşük maliyetli, dekar verimli sigaraları aranmaktadır. II. nci Dünya Harbi sonunda pek çok memlekete yapılan Amerikan yardımları sonucu, müstehlik Amerikan sigaralarına kaymıştır. Buna ayak uyduramayan memleketimiz, dünya piyasalarından tedricen çekilmiştir. İhracatımızdaki tikanıklıkların esas nedenlerinden biri budur.

Değil program, programla ilgili bir husus bile düşünmemiş olmaktan ötürü bugün dünya sigara sanayiinde birinci derecede Rumları, ikinci derece Rusları söz sahibi yapmış; bizler sadece seyirci kalmışız.

Millî bir tütün politikası takip etmediğimiz için yabancı memleketlerde piyasa te'mini hususunda tabir caizse kolonileşememiş, kilit noktalarını tutamamış, sadece birkaç tüccarımız tarafından zamanı geldikçe ihracat yapmaya çalışmışız. Dışarda ne bir eleman bulundurabilmiş, ne de ona bu ideali verebilmişiz.

Bugüne değin kaçırılmış olan dünya piyasalarını, ilmi metodlarla tanzim edecek muhtelif vadeli programlarla Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri elde edebilecek midir?

Hâlen mevcut Birliklerin, kendi mevzularında dünya piyasalarındaki durumları gözönüne alınırsa, maalesef cevabımız gene menfi olacaktır. Çeyrek asırdan fazla bir süre tesbit ve tatbik edilememiş bir millî tütün politikası, mevzubahis kanunun 8 inci maddesi gereğince azamî 3 yıl için vazifelendirilebilecek olan personeli ile ütün Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinde en azından 3 yıl için yapılamıyacak ve uygulanamıyacaktır.

Zaten, Birliğin malî durumu da buna hiç olmazsa şimdilik müsait değildir. Zira, millî Korunma Kanununa istinaden muhtelif koordinasyon hey'eti kararlarına ve 5628 sayılı kanuna göre ekici tütünleri satış bedellerinden toplanan paraların devir tarihine kadar tahakkuk edecek faizleriyle ve Bölge Birlikleri emrine yapılacak yardımlar halihazırdaki miktarı ile döner sermayeyi karşılayabilecek durumda değildir. Muhtelif malî operasyonlarla döner sermaye sağlansa bile, büyük çapta sabit sermayeye ihtiyaç vardır. Bu sabit sermayenin tesislere plâse edilmesi bile uzun senelere vabestedir.

Salısen;

Fiat istikrarı, başarıya ulaşabilmenin

esas unsurlarından biridir. İstikrarı arayan dış alıcılardır. Sigara fiatları kolay kolay değişmiyen sigara sanayii, harmanlarını müstahkâr piyasalardan sağlamayı arzular. Tütün fiatlarını memleketimizde dalgalı görünce, alımlarını, şark tipi tütün yetiştiren diğer memleketlere yöneltir. Dışarıda, özellikle en çok ihracat yaptığımız Amerika'da, rekabet ve kontrol dolayısıyla sigara sanayii sigara fiatlarını yıllarca değiştiremez. Hâl böyle olunca, tiryakisini tatmin edeceği harmanı kalite ve maliyet bakımından uzun sürede sabit tutabilmek için müstakâr piyasalarda çalışmak zorundadır. Hâliyle dalgalı piyasalardan elini çekecektir ve çekmektedir.

(Devamı var)

JAPONYA

Yazan : Celâdet MORALIGİL

Japonya makine yapımında da Batı Almanya'yı geçerek dünyada üçüncü sırayı almış bulunmaktadır. Bununla beraber Japonya henüz dahili pazar için makina imal etmektedir. Fakat bunun yakında bir export çığına döneceğı muhakkaktır.

Uzun zamandan beri Almanya makina inşa eden ölkeler arasında ABD ve SSCB'den sonra, takriben yirminci yüzyılın başında İngiltereyi geçerek, üçüncü sırayı almaktaydı.

1968 başında Japonya 12,5 milyar dolarlık makine imal etmiş bulunuyordu. Almanya ise 10 milyar dolarlık 1969 başında ise Almanya 12,5 milyar dolara ulaşırken Japonya 16 milyar dolara yükselmişti. Ve-rein Deutscher Maschinenbau-AnsAlt'ın, Japon resmî belgelerinden elde ettiğı bilgiye göre, Japonya makina imalini 1962 den 1967 ye kadar bir misli, 1966 dan 1969 a kadar tekrar bir misli arttırmış bulunmaktadır.

Alman sanayicileri düzenledikleri bir toplantıda Japonya'nın bu nefes kesici temposunun nedenlerini araştırdılar ve bunu makina sanayiinin istifade ettiğı büyük yatırım oranına bağladılar.

Japonlar dahili piyasayı doyurup yakında dışa döneceklerinden makina ihraç eden memleketler yeni bir rakiple karşılaşacaklar. Arazisi Fransadan küçük ve sadece % 32 si istifade edilebilir durumda bulunan, 54 faal volkan tarafından senede 7000 kereden fazla sarsılan, ilk atom bombasına maruz kalan, ikinci dünya savaşından yenik olarak çıkan Japonya dünyaya yeniden meydan okumaktadır.

Japonya bugün dünyada gemi yapımında birinci, otomobil, computer, televizyon, çimento, lâstik, iplik ve sun'î madde yapımında ikinci ve çelik üretiminde üçüncü sırada bulunmaktadır. Buna rağmen memleket hemen hiçbir ham maddeye, ne demir cevherine ve petrole ne boksite ne de yüne sahiptir. Fakat Japon sanayii rakiplerine nazaran daha modern-dir. Bütün makinaların % 77 si sekiz yaşından daha küçüktür.

Amerikan tersaneleri 14000 BRT lit bir «Freedom» gemi için 450000 iş saati-ne muhtaçtırlar. Japonlara ise 320000 iş saati yetmektedir.

1958 yılında Japonlar saatte 110 kilo-

metre giden ve tam mânasıyla aksayan ilk arabalarını ABD ihraç ettiler. 1968 de otomobil ülkesi Amerikaya 182500 adet araba ihraç ederek Volkswagen'a rakip olarak çıktılar. Japonlar Volkswagen fabrikalarının bulunduğu Lâtin Amerika memleketlerinde de fabrikalar kurarak Volkswagen'i sıkıştırdılar. Durum Avusturalyada da aynıdır.

Daha 1960 başında Japonlar Alman foto sanayiini geçmiş bulunuyorlardı. 1963 te Almanlar 2,5 milyon, Japonlar 3,8 milyon fotoğraf makinası yapmışlardı. «Paris-Match» ve «Life»'in foto muhabirleri dünyayı çoktandır Japon adeseleriyle görmektedirler.

Savaşın tam yenik olarak çıkan, iki buçuk milyon ölü veren, 101 şehri tahrip olunan Japonlar bu kadar başarılıydılar; çünkü onlar bir tek hedef tanıyorlardı : Ekonomik kalkınma.

Japonya'nın üçüncü sanayi devi olarak yükselmesine yüz sene yetti. Bundan yüz sene önce Samuray savaşçıları ekseriya, Ortaçağ Avrupasının ilk zamanlarındaki şövalyeleri gibi yalın kılıç muharebe ediyorlardı. Yüz sene önce Japonya'da buhar makinası, açık deniz gemisi, demiryolu, üniversite yoktu.

Bugün Japonlar dünyanın en büyük gemilerini, en küçük tranzistörlü radyolarını, en hızlı trenlerini, en dev şehirlerini meydana getiriyorlar.

On milyonluk Tokyo şehrinde her yirmi kişiden biri üniversite öğrencisidir. 1972 de yeni hayata atılanların % 30 u, 1990 da yarısı yüksek mektep mezunu olacak. Tokyo'nun 56 kilometre uzağında, Japon hükümeti takriben yirmi milyar Türk lirası harcıyarak 1975 ten itibaren içinde takriben 160000 araştırmacı, teknik eleman

ve yardımcılarının aileleriyle beraber oturacağı ve müsait şartlar altında yeni buluşlar ve denemeler yapacağı bir ilim merkezi kurmaktadır. Bu düşünürler şehrinde Japonya yarının dünyasını ilim yoluyla fethetmek için yürüyüş plânını hazırlayacak.

Amerikan ve Japon ilim adamları 1968 Eylülü sonunda Tokyo'da yaptıkları bir toplantıda, her iki memleketin, endüstri sonrası toplumuna sığmamak için en iyi şekilde hazırlanmış olduğu hususunda mutabıktılar. Tokyo Teknoloji Enstitüsü profesörlerinden Hayashi Japonya'nın tarihi istihalenin eşiğinde olduğunu söylemektedir.

Yarının dünyası için Meijo Üniversitesi mühendisleri demiryolu neslinin en son trenini yapıyorlar. Tecrübelerde saatte 1030 kilometre sür'ate erişilmiş bulunuyor.

Japon jüturoloji enstitüsünün profesörleri ve şehir kurucular yarının dünyasını hazırlıyorlar. Orwell'in 1984 istiklâl senesi için 1600 milyar dolar sarfiyle üç kademeli beş senelik plânlarla Tokyo ile Osaka arasındaki sanayi bölgesini dev bir Megapolis olarak tevsî etmek istiyorlar.

Komple şehirler denizin üzerinde yükselecek, altı katlı metrolar saatte 550 kilometre sür'atle şehrin kısımlarını birbirine bağlayacak, otomobil trafiği için on iki hıvaslı yer altı çakık yolları yapılacak Şehir doksân milyon kişi için planlanıyor.

Daha şimdiden su altı buldozenleri, Japon şahillerinde denizin dibini düzleştirilmektedir. Batırılmış cisim üzerinde, tayfuna mukavemet edebilecek, kendi limanına olan sanayi tesisleri kurulacak.

Bugün bir Japon, bir İtalyandan daha az olarak yılda ortalama 1240 dolar kazanır. Maliye bakanlığının tahminlerine göre

1988 yılında Japonya dünyada adam başına en yüksek gelişe sahip olacak. Maliye bakanı «bu artık boş birrüyaya değil, bilakis gerçekleşeceğini itimatla beklediğimiz bir hedeftir» demektedir.

Newswcek dergisi 1975 senesine doğru Japonyada yirmi bin mühendis, ilim adamı ve teknik elemanın müklear araştırmalarda çalışacağını ve 1985 senesine boğru Japonya'nın atomla işleyen ticaret gemileri yapımında ön sırada olacağını bildir-mektedir.

Yirmi birinci yüzyılın başında Japonya'nın gayri safi hasılası, Japon planlama merkezinin tahminine göre bugünkünden hemen hemen misli fazla olarak ve 1000 milyar dolar hududuna ulaşacaktır.

Futunoloji sahasında ileri olan Hudson Enstitüsü yirmi birinci asrın belki Japon asrı olacağı kanaatinde bulunmaktadır. Japonya'yı 1500 seneyi aşkın tarihinde yenen tek adam olan Mac-Arthur daha da ileri gitti. Amerika'nın İkinci Dünya Şavaşı generali Japonya'nın tesliminden sonra yaptığı ilk ziyaretinde «gelecek bin yıl bir Asya devri olacak ve bunun en önünde Japonlar» tahmininde bulundu.

Politilog Kei Wakaizumi «eğer Japonya ve diğer Asya ülkeleri şimdilik artma temposunu muhafaza ettikleri takdirde, Japonya 1975 sıralarında, Çin Halk Cumhuriyeti dahil olmak üzere, bütün diğerlerinin toplamına eşit gayri safi sosyal hasıla elde edecek» tahmininde bulunmaktadır.

Japonya gelecekte iki milyar müstehlikin yaşayacağı bir iktisadî bölgede bulunmaktadır. Bunlar Japonya'nın istihsal ettiklerini satın alacaklardır.

Japonya'nın mamulleri en ucuz nakil vasıtası olan gemiyle nakledilirler. Büyük

işletmelerin çoğunluğu sahilde bulunmak-tadır. Ekserisinin kendi limanı vardır. Yü-rüyen bandlar kömürü ve cevheri doğru-dan doğruya şilepten yüksek fırına ve çe-liği oradan gemilere -Avrupada olduğun-dan ucuz ve çabuk olarak- nakletmekte-dirler.

Yaklaşık olarak her iki gemiden biri Japonya'da imal olunur. 1967 senesinde sadece, yeni imal olunan gemilerin toplam tonajının % 49,7 sine tekabül eden 1118 gemi Japon tersanelerinde imal olundu.

Daha Japonya'nın ikinci büyük tersa-nesi olan İshikawajima Harima Heavy In-dustries bile, dünyanın ikinci sırada gemi inşa eden memleketi olan Federal Alman-ya'nın bütün tersanelerinden fazla gemi inşa etmektedir.

Japonya mütehasısı Hans Wilhelm Vahlefeld «bu nasıl halktır ki» demişti «yataкта uyumaz, en hızlı giden trenlerle seyyahat eder; işkemlede oturmaz fakat en büyük gemileri yapar; şöyle, böyle caddeleri vardır, fakat roket atar; mev-sim değişmelerinde terler veya üşür, fa-kat gündüzleri klima tesisatlı yüksek bina-larda çalışır; mantıksız görünür, fakat dünyanın en küçük radyosunu yapar; dev gibi şehirler kurar, fakat caddelerine isim vermez; yüksek tirajlı gazeteler basar, fa-kat esaslı şeyleri yazmaz; gruplara ve klânlara ufanmıştır, fakat ille millî olarak geçer; Suma güreşleri için dünya-nın en şişman ve dev insanlarını yetiştirir, fakat kendisi bu kadar küçüktür.»

Japonya'nın dünya çapındaki firmaları orta çağ vari organize edilmişlerdir. Ja-pon yazısı bu dünyanın en karışık yazısı-dır. Japon biografi Arthur Koestler'in de-diği gibi «steno kısaltmaları, bir çok ins-trumanın müzik notalarını ihtiva eden Mısır hiyeroglifi» gibi bir yazı. Fakat dün-

yanın hiç bir yerinde Japonyada okunduğu kadar okunmaz.

İki, en büyük Japon günlük gazetesi- nin baskısı Asahi Shimbun (dokuz milyon) ve Yomiuri Shimbun (sekiz milyon), diğer kapitalist dünyanın en büyük gazetesi Daily Mirror'dan (5,4 milyon) daha büyüktür.

Yazıları otuz-kırk bin Çin işaretinden ve 95 tip Japon hece yazısı Katakana ve Hirakana'dan meydana geldiği için büyük teşekküllerin sadece az miktarı modern bürokrasinin en büyük yardımcısı olan bir yazı makinasına sahiptirler. Yazışmaların en büyük kısmı kopyasız ve arşivsiz olarak elle yazılır.

Tokyo'nun büyük caddelerinin sadece bir kaçının ismi vardır. Metropol'un ekseri evleri sadece mahalle ismini, bir blok ve ev numarasını taşıyor. Bununla beraber herkeş tarafından anlaşılabilir bir prensibe göre değil, bilâkis kadastro müdürlüğündeki kayıt sırasına göre. Sadece postacılar ve mahallî polis karakolları kimin nerede olduğu hakkında bilgi verebilirler.

1958 senesinde Tokyo belediyesi bir televizyon kulesi inşa ettirdi: Parisin Eyfel kulesinin bir kopyesi, bununla beraber Fransız modelinden on iki metre daha yüksek. 1967 senesinin yirmi Ağustosunda kırk milyonuncu ziyaretçi kuleye çıkmıştı, yetmiş dört sene zarfında Eyfel kulesine çıkanlar kadar.

1967 senesinde Moskova 533 metrelik dünyanın en yüksek televizyon kulesini ikmal etti. 1971 senesi için Tokyo on yedi metre daha yüksekini yapmaktadır.

Dünyanın hemen, hemen hiç bir memleketinin gelenek kuralları Japonlarıki kadar sıkı değildir. Onlar için şeref hayat-tan daha mânalıdır. Savaşta 2500 Kamika-

ze pilotu uçaklarıyla düşman gemilerinin üzerine atılmışlardı.

Hind ve Çin peygamberleri ve eski Japon Shinto inancı bir çok asırlar boyunca ada halkının mantığını şekillendirdi. Bunun sonucu ferdin az, toplumun çok itibar gördüğü bir cemiyet meydana geldi.

Çinli konfigyüzçüler Japonlara bireyin topluma uyması lâzım geldiğini öğrettiler. Budistler onlara ferdî hayatı bir hayal olarak tasvir ettiler ve kendi kendini mükemmelleştirmegi ve kendine hakimiyeti telkin ettiler. Japonya'da meydana gelen yegâne din olan Shintoizm onlara öğrencinin öğretmen, oğlun babayı, halkın tanrısal imparatoru saymasını öğretti.

Bu gün Shintoizm dininin Buda dini kadar 80 milyon taraftarı vardır. Çünkü Japonların çoğunluğu kendini her iki dine de aid sayar.

Japonlar dinlerinden susmasını ve gülümsemesini öğrendiler. Bugün dahi pedagoklar 19. asırda yaşamış bir asil olan kont Katsu'nun örnek tutumunu anlatırlar. Bir köpek küçük Katsu'nun husyesini ısırmıştı. Bir operatör mi ameliyat ederken babası çocuğun başının üstün de bir kılıç tutuyor ve onu en küçük bir bağırmasında ölmekle tehdit ediyordu. Hiç olmazsa bu ölüm bir zillet değildi.

Bir Japon atasözü «etiket bir dağdan daha ağır, ölüm bir tüyden daha hafiftir» der.

Başka hiç bir millette olmayan şekilde Japonlar muğlak konuşmasını severler, bir şeye açık olarak vaziyet olmaktan kaçınırlar, «ne için» sorusuna karşı allerjik reaksiyon gösterirler. Alman - Japon Ekonomi Bürosu müdürü Hans - Bernd Giesler «onların düşünüş

tarzı kısmen bizce anlaşılamaz» diyor; «fakat onların düşüncesinin müessirliği bizim katogorilerimizden insanı şüpheye düşürmektedir.»

Kudretli Japon Elektro konserni Toshiba'nın 58 yaşındaki şefi Toshiwo Doko «harp sonrası en büyük meselemiz rasyonel düşünceyi işlemelerimize sokmaktır» demektedir.

Fakat halk kendine has moralle gelen yüz yılın icapları için gerekli organizasyon şeklini ve toplum normlarını inkişaf ettirmiş bulunmaktadır. Paris'in «Monde»'u «Japonya modern çağlar için inanılmaz kabiliyet gösteriyor» demektedir.

1952 den beri Japon ekonomisi yılda ortalama % 10 (Federal Almanya % 5,1) real artma oranı göstermektedir. Memleketin en büyük bankalarından biri gelecek on yıl için nominal % 12,4 bir artış tahmin etmektedir.

Bugün her Avrupa memleketinden fazla olarak Japon ailelerinin % 92 si bir televizyon, % 84 ü bir buzdolabı, % 75 i bir çamaşır makinasına sahiptir.

Japon Maliye Bakanı Fukuda Spicgel dergisine «bizim şiarımız Almanlardan öğrenmek ve onları geçmektir» dedi. Bugün Almanya Japonlardan pek çok şey öğrenebilir. Fakat muhtemelen onu asla geçmeyecek.

Fukuda'nın genç vatandaşları artık son savaştaki Avrupalı müttefiklerine bakmıyorlar. Onlar mağlûbiyetin zilletini silmek için ekonomik bakımdan yenecek bir örnek, bir rakip tanıyorlar: Amerika.

Sadece ABD'de Japonyadan daha tekâmül ettirilmiş televizyon ve radyo sistemi, aynı şekilde klima tesisatı var. Sadece ABD ve SSCB halen Japonya'dan

nisbeten fazla tabii ilim mensubu ve mühendis yetiştiriyor. Sadece ABD -çağımızın tabii ilimler temel taşı- modern fizikte Japonya'dan önde bulunuyor.

Daha bugünden Japonlar Amerikayı ve Avrupalı müstahsilleri Asya ve Amerika pazarlarında sıkıştırmaktadırlar. Amerikan iktisad dergisi «Fortune» eskiden Japon malları ucuz fakat düşük kıymetli diye şöhret yapmıştı, bugün ise onlar artık sadece ucuz» diye yazıyor.

Japon fiatları Amerikan çelik üreticilerinininkine nispetle % 10-20 daha ucuzdur. İlk defa ABD tarafından imâl edilen ve siyah-beyaz ve renkli televizyon yayınlarını kaydeden «Video Tape Recorder» (VTR) 50000 dolardı. Japon elektronik firması Sony tarafından imal olunan VTR ise sadece yüzde biriydi : 500 dolar.

Dört Amerikan firmasının mensupları mümessil olarak sekiz yıl önce Sony ifabrikasını gezerken Sony direktörü Masaru Ibuka onlara küçük cep televizyonu hakkında ne düşündüklerini sordu. Amerikalılar dudak büktüler. Daha o sene Sony kendi tekâmül ettirdiği küçük cihazları Amerikan piyasasına sürdü. Birinci gün 3000 cihazın tamamı satılmış bulunuyordu.

Hemen hemen hiç bir millet satış pazarları için Japonlar kadar esaslı uğraşmaz. Batılı tüccarların kendi başına ihraç pazarları elde ettiği yerlere Japon müteşebbisler, pazarın tam analizini yapmak, yabancı ulusun mantığını araştırmak ve ticarî müzakerelerde yenmek gayesiyle, istikbalde müzakere edecekleri kimselerin kişisel özelliklerini meydana çıkarmak için export-team'leri yollamaktadırlar.

Hamburg'taki Japon Ticaret Merkezi Alman mobilya piyasasını elde etmek maksadiyle, Alman fotoğrafçıları, her tipik

sosyal tabakanın ev tefrişatının resmini çekmekle vazifelendirdi. Bunlara dayanarak Japon mobilya endüstrisi özel Almanya programını hazırlayacaktır.

Japon ekonomik taarruzunun esas hedefi Güney - Doğu Asyadır. Japonya Malezya'da çelik fabrikaları, Burma, Endonezya ve Kamboç'a da elektrik fabrikaları, Tayland ve Filipinlerde telefon fabrikaları kurmaktadır. Japonya'nın tercih ettiği piyasa yüz milyonu aşkın müstehlikliyle Endonezya olacaktır. Bir Japon sanayicisi Endonezya'nın Mançurya'dan kaybolan yeri dolduracağı kanaatinde dir.

Japonlar gayet mahirce taktik kullanmaktadır. Zira bir çok Asya ülkeleri henüz Japon işgâlinin sert tutumunu unutmamış durumdadırlar. Bu sebepten Japonlar Endonezya'da yerli firmalarla birlikte petrol rafineleri işletmektedirler. Japonya tasfiye tesisleri göndermekte ve onları kurmakta, buna karşılık çok müsaıt fiata çıkarılan petrolden muayyen bir miktarı kendisi için garanti etmektedir.

Hem maddedenyoksunluk Japonların 1930 lardave 1940 lardaki genişleme cabalarının sebeplerinden biriydi. Mançurya'daki ve Güney-Doğu Asyadaki jetihler memleketi ham madde satıcılarından kurtarmak içindi. Bugün Japon ekonomisinin liderleri Japon pazarlarını ham madde ülkelerine açıyor ve onları sağlam mukavelelerle bağlıyorlar.

Sovyetler Birliğiyle de Japonya ticaret yapmaktadır. Eskiden yarısı Japonya'nın olan ve şimdi Ruslarda bulunan Zaha lin adasında her iki memleket müştereken yer gazı sondajı yapmaktadır. Sovyet ve Japon mütehassıslardan kurulu bir heyet Sovyetlerin belki de en büyük projesi üzerinde müzakerede bulunmaktadır. Bahis

konusu Sibiry'a'nın birlikte sanayileştirilmesidir.

Yugoslav parti gazetesi Borba Sovyetler Birliğinin Japon kredisiyle bir buçuk milyon kilometre karelik yeri sanayileştirmek ve tarım için kazanmak istediğini bildirmektedir. Bu arazinin büyük bir kısmı için Pekin hak iddia etmektedir. Japonlardan istenen yatırım takriben üç milyar dolardır.

Bugün Japonya ancak gayri safi sosyal hasılasının % 10'unu (Federal Almanya % 23,9) ihracattan elde etmektedir. Bununla beraber Sony gibi teknolojik bakımdan ileri kuruluşlar istihisallerinin yüzde altmıştan fazlasını dışarıya satmaktadır.

Maamafih memleket sanayi inkılâbının başlamasına kadar tam mânasıyla tecrit olunmuş durumda yaşamıştı.

Takriben bundan yüz sene önce on beş yaşındaki enno Meiji Feodal devletin son temsilcisinin hakimiyetine son verdi. Bin senelik kendi kendini tecritten sonra genç imparatorun ilk devlet icraatı bir yemindi : «Bütün dünyada bilgi ve ilmi arayacağız».

Daha aynı yıl içinde Japonya genç bilim adamlarını Londra, Berlin, Paris, New York ve Manchester'e gönderdi. Onlar oralarda Batı tekniğini öğrenmekteydiler. Aynı sene Batılı demiryolu ve gemi inşaa mühendisleri, vergi ve hukuk müşavirleri, ziraat uzmanları, üniversite ve yüksek okul öğretmenleri, deniz ve kara subayları memlekete getirildi.

Yüz yıl boyunca Japonlar Batı'yı onun hukukunu, ordusunu, sanayi mamullerini kopye ettiler.

Bunu bir zillet olarak kabul etmiyor-

lardı. Çünkü taklit sanatı Japonların en eski geleneğidir. Alman filozofu Eduard Spranger'in tâbiriyle «kültür benimsemenin klâsik memleketi «Moğol mutfağını, Hind yogasını, Çin yazı ve felsefesini, komple dinler ve ahlâk sistemleri ithal ve bunları kendine sindirdi.

Fakat onlar daima en iyisini kopye ediyorlardı. 1871 yılında Fransızlar Almanlara yenilinceye kadar Japon ordusu Fransız örneğine göre kurulmuştu. Japonlar hemen döndüler ve Prusya numunesine yöneldiler.

Bugün Batının ekonomi politikacıları ve patronları Japonyadan ders alabilirler. Gerçi bugün Japonya ihraç ettiğinin on misli lisans ithal etmektedir. Bununla beraber son senelerde patent ihracı, ithalinden on misli daha çabuk yükseliyordu.

Japonlar gayri safi sosyal hasılatlarının yüzde otuz beşini yılda yatırımlara harcamaktadırlar. Bu ABD den nisbeten bir misli ve Federal Almanya'dan üçte bir fazladır.

1960 tan beri Japon hükûmetleri ilim ve araştırma için giderlerini beş misline iblâğ etmiş bulunuyorlar. Özel sanayi bugün hattâ modern istihsal tekniği ve yeni mamullerin inkişaf ettirilmesi için on sene evvelne nazaran sekiz misli fazla sarf etmektedir.

Özel yatırımların yarısı kimya ve elektronik gibi teknolojik bakımdan ileri sanayi alanlarına girmektedir.

Japonya ekonomik dev durumuna çok çabuk yükselmeye başladı, zira teşebbüsler ve sendikalar, profesörler ve üniversite öğrencileri, bakanlar ve menecerler hiç bir yerde rastlanmayan şekilde beraber çalışıyorlardı, zira asırlardan beri disiplinelmiş olan, demokratik hürriyet-

lerde tecrübesiz halk hemen, hemen fatalist bir durumda çalışmalara iştirak ediyordu.

Japonlar sadece memleketlerine zarar vermeyen yerlerde rekabet etmektedirler. Japonya, Londrada yayınlanan Economist'in «bugünkü dünyanın en akıllı dirije sistemi» kategorisine soktuğu, merkezden idare olunan plânlı ekonomi ve piyasa ekonomisi kapitalizmi prensiplerini tenkit etmektedir.

Ada halkı, daha bin yıl önce, Japonya üstün Çin kültürünü aldığı zaman olduğu gibi, o zamanki bakan Sugawara Mishizane'nin siari gibi hareket etti: «Japonya'nın ruhu Çin'in mahareti» Japonlar kendilerinde eksik olanı aldılar ve onu kendilerinde olanlarla (onlarca en iyisiyle) eşittiler.

1945 te Amerikalılar memleketi hâkimiyetleri altına aldıkları zaman kudretli aile klanları teşebbüslerini kaldırdılar ve sendikaları, anti tröst kanunlarını ve grev hakkını getirdiler.

Amerikan yeniliklerinin ekonomik yükselmenin millî hedeflerine mani olduğu durumlarda Japon hükûmeti bu yenilikleri boykot etti. Posta, demiryolu, elektrik ve gaz gibi kamu işletmeleri işçilerinin kanunen grev hakkı yoktur. Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin işçileri greve iştirak ettikleri taktirde çok zaman işten çıkarılırlar.

Japonlar, Amerikan teşebbüslerini üstün teknolojileri dolayısıyla bütün endüstri kollarını -bazı sahalarda Avrupada olduğu gibi- de geçirecekleri ve bu suretle bu alandaki Japon inkişafını felçe uğratacakları mülâhazasıyla hemen, hemen memleketlerine sokmamaktadırlar.

Bütün yatırımların sadece yüzde ikisi (Avrupada yüzde on) Amerikan dolariyle

finansé olunur. İki bin büyük Japon teşebbüsünün sadece elli beş tanesi yabancıların kontrolundadır Alman firmaları Almanyada kurulu Computer'lerin yüz on üçüncü imal ettikleri halde Japonya'da durum yüzde kırk sekizdir. Japonya imâlâta başladıktan sonra IBM devrini püs-kürttü, 1967 de büyük bir Compuer Amerikaya sevketti ve IBM'e computer band-larının daha iyi teknikle imali için Know-How sattı.

Batılı sanayi ülkelerinin ayrıntılı olarak tetkikinden sonra Japon hükûmeti yalnız başına liberal piyasa ekonomisinin yeterli olmadığını anladı. Bunun için plânla-ma daireleri kurdu, kıymetli iktisatçılar ve tabii ilimler mensuplarını topladı ve on-lar Japon ekonomisinin sevkıyla görevlen-dirdi.

En iyi üniversitelerin en iyi diploma-larını haiz mühendisler, tabii ilimler ve ekonomi ilmi mensupları, ileri ülkelerin sanayi kollarını incelemekte ve «Econo-mic Planning Agency» (EPA) için uzun vadeli, kademeli plân hazırlamaktadırlar.

EPA uzmanları plânlarını ihmal ettik-ten sonra, iktisat bakanlığı devletin malî ve vergi politikasını EPA plânına intibat ettirir ve müteşebbisleri ve sanayiîin, kü-çük sanatların ve tarımın yöneticilerini müzakereye dâvet eder.

Kaideten plâncılar programlarını ka-bul ettirmektedirler. Çünkü Japon plânla-ma bürolarında aynı zamanda devletin kalbur üstü elemanları yetiştirilmektedir.

Takriben on sene plânlamada çalıştık-tan sonra istikbal programcılarını muntaza-man hükûmet dairelerinde veya teşebbüs-lerde yer almaktadırlar. Ekonomiye veya idareyi yürütenler plânla-ma arkadaşlarının kıymetini takdir etmekte ve yönlerini on-lara göre tâyin etmektedirler.

Plânlar tam şekillerini aldıktan sonra hiç bir yerde Japonyadaki çabuklukla tat-bik sahasına intikal etmişler. Takriben yüz yıl önce Japonya, derebeylik sisteminden kurtulduktan sonra hükûmet bir demiryolu programı hazırladı. Dört yıl sonra ilk tren işlemeğe başlamıştı.

1890 sıralarında Japon hukukçuları Bismarck'ın medenî kanun taslağını ince-liyor ve onu iyi buluyorlardı. 16 Temmuz 1898 de Japonlar, Alman İmparatorluğun-dan bir buçuk yıl önce, onun borçları ve aynî haklar kısmının tam bir kopyesini yürürlüğe sokuyorlardı.

ABD mühendisleri zamanımızın en önemli icatlarından olan tranzistörleri ve entegre bağlama devrelerini inkişaf ettir-mişlerdi. Japon mühendisleri onları Ame-rikalılardan evvel olarak radyolarına ve computer'lerine uyguladılar.

Japonlar kendi buluşlarını mümkün olduğu kadar uzun zaman gizli tutmakta-dırlar. Yeni teknik metotlar hakkındaki il-mî çalışmalar çoğunlukla Japonca yayın-lanır.

Büyük Japon teşebbüsleri devlet içinde devlettirler. Kendilerine aid sendi-kaları, spor sahaları, lojmanları, yüzme ha-vuzları, büyük mağazaları ve dinlenme yurtları, aranan okulları ve üniversiteleri, marşları ve bayrakları vardır.

İşçi ve müstahdemlerin çoğunluğu ha-yatları boyunca çalıştıkları büyük teşeb-büslere sadık kalmaktadırlar. Zor giriş im-tihanlarından sonra esas kadroya alınan kimse hemen, hemen işten çıkarılmaz.

Japon teşebbüslerinde çalışan me-murların istikballeri gerçi teminat altına alınmıştır, fakat kendileri için çizilmiş olan meslek yolundan ayrılmalrı da mümkün değildir. Onlar imtihanı aldı-

ları sonuca göre tâyin olunan asgarî bir maaşla işe başlamaktadırlar. Genç orta okul mezunları başlangıçta takriben 60 dolar, genç üniversite mezunları ise takriben 90 dolar kazanmaktadırlar.

Ortalama elli beş yaştaki emekliliğe kadar ücret yaşa göre takriben beş misline baliğ olur. Buna ilâve olarak iki ilâ sekiz arasında değişen senelik ikramiye, bedava tedavi, ücretli izin ve firma tarafından ödenen ve son maaşın takriben yüzde otuz kırkı kadar tekaüdiye.

ABD ve Avrupada harp sonu seneleğinde devamlı olarak vasatı haftalık çalışma saatleri azalırken, Japonyada 1960 yılına kadar arttı. Bugün hala haftada 48 saatte Batı Avrupa standartlarının üstündedir. Beher çalışma saati başına prodüksiyon son on beş yıl zarfında yılda 9,2 (Almanya 6,2) arttı.

Japon endüstri sendikaları uysaldırlar. İşçilerin sadece yüzde yirmisi bölge üstü iş alan birliklerinde teşkilâtlanmışlardır. Gerisi elli bini aşkın firma sendikalarına dağılmış bulunmaktadır.

İşletmelerin işçi temsilcileri kaideten, çalışma süresinin kısaltılması yüksek maaş taleplerinden çok müessesenin gelişmesiyle ilgilenirler.

Japon firmalarının başında patrialkal bir şef hâkim durumdadır, emri altındaki tarafından desteklenir. Yeni projelerin plânları bir iş dökümanında tesbit olunur. Bu döküman bütün ilgili daireleri dolaşır. Bu yolla, tesbit olunmuş hiyerarşide alt kademedede bulunan genç mensuplar da yeni fikirler ileri sürmek imkânını bulurlar.

Hanrard Üniversitesi doçentlerinden Henri - Claude de Bettignies, Batılı menecerler tarafından henüz keşfedilen bu «team» çalışmasının Japon teşebbüslerinin

artık temel unsuru olduğunu ve batı'nın çalışma hayatındaki gayri şahsî ilişkilerin ve individualizmin Japonya'da bütün mensuplarının işletmenin hayatına içtenlikle iştirak etmesi suretiyle telâfi olunduğunu iddia etmektedir.

Japon teşebbüslerinde ihtiyarlar oligarşisi tarafından idare olunan bir patriorkal toplum bahis konusu olduğu halde, menecerlerinin fleksibilitesi bakımından Japonya Batı'dan ileridir.

Japon menecerleri en erken elli yaşında teşebbüsün zirvesine yükselebiliyorlar. Zirvedeki sanayicilerin ortalama yaşı altmıştır. Fakat seksen yaşındaki emekliler de müdüriyetin müşaviri olarak hâlâ büyük bir rol oynamaktadırlar.

Genel olarak Japon teşebbüslerinin kârları batıdakilerden düşüktür. Japon gemi inşacıları Almanya'daki meslektaşlarının elde ettiği kârın yarısıyle yetinmektedirler. Onun yerine Japon menecerleri ne pahasına olursa olsun ve ekseriya yabancı parayla teşebbüslerini modernize ettirirler.

Sermayelerinin yüzde sekseni (ABD de % 35) yabancı sermayeden, banka kredisinden meydana gelmektedir. Fakat her batılı fabrikatöre ve muhasebeciye uykusuz geceler geçirtebilecek bu durum Japonya'ya kalkınmayı getirmiş bulunmaktadır.

Federal Almanya gibi Japonya da kaybedilen savaştan sonra parasızdı. Batı Alman sınaî işletmeleri gerekli başlangıç sermayesini Marshall plânından ve otofinansmandan sağladıkları halde, Japonya önce hiçten para meydana getirdi.

Dünyanın hiç bir sanayi memleketinde büyük firmalar Japonyada olduğu gibi borçlu durumda değildirler. Büyük yatırım

eğilimi ve yüksek borçlanma masraflarına rağmen Japon teşebbüslerinin gelişmeğe amade olmaları Japon ekonomisini devamlı bir boom'a sürükledi.

Bu davranış faydalı sonuç verdi. Gerçi fiyatlar 1950 den beri yılda % 4.76 yükseliyordu. Fakat real inkişaf nisbeti bunun bir mislinden fazlaydı.

En büyük Japon bankası «Fuji»nin prezidenti Yoshizane Iwasa «bizim teşebbüslerimiz genişlemek için geniş ölçüde borçlanmaktan korkmamaktadırlar, bu bakımdan onlara Avrupalılara kıyasla daha atılcan denebilir» demektedir.

Bu meyanda Japon bankaları Japonların tasarruf gayretinden istifade sağlamaktaydılar. Japonlar, dünyanın hiç bir halkında olmadığı şekilde gelirlerinin beşte birini tasarruf etmektedirler. Tasarruf paralarının büyük kısmı çocuklarının tahsilatı veya ihtiyarlık zamanı içindir.

Batıda münferit aksiyoner parasını muayyen bir firmaya emanet eder. Japonya'da Merkez Bankasına bağlı ticaret bankaları, plânlama teşkilâtıyla ve iktisat ve kâletıyla müzakere ettikten sonra ekonomiyi finanse etmektedirler.

Batıdaki aksine olarak, Japonlar, erkenden, özel yatırımcıların çok komplike ekonomide hangi endüstri kollarının istikbal olduğunu göremeyeceğini fakat hükümetin veya para müesseselerinin mütehasıslarının buna muktedir olduklarını anladılar.

Bu müesseseler de hangi teşebbüslere hangi yatırım için kredi verilmesi gerektiğini kararlaştırıyorlar ve paraları esas itibarıyla inkişaf nisbeti diğer ekonomi kollarına nazaran yüksek ve istikbal olan elektronik ve kimya kollarına kanallize ediyorlardı.

Millî başarının bir sebebi daha vardır: Büyük ve küçük teşebbüsler arasındaki büyük seviye farkı. Japonya'nın büyük işletmeleri teknik ilerlemenin taşıyıcısı, mini fabrikalar (bütün işletmelerin % 99 unda 300 den az işçi çalışmaktadır) ise onların eserdirler.

Japonya'nın küçük müstahsilleri on yıllar boyunca en ağır işi yaptılar ve kazandıkları hiç mesabesindeydi. Onların sayesinde Japonya dünya pazarlarında rekabetsiz düşük fiyatlara emtea arz etmeğe muktedir oldu. Federal Almanyada en küçük işletmelerin işçi ve müstahdemleri, konsernlerde çalışan meslektaşlarının toplam aldıklarının dörtte üçünü elde ederlerken, Japonya'nın en küçük işletmelerinin işçileri zar, zor üçte birini elde etmektedirler.

Büyük işletmelerdeki temelli işçilerden farklı olarak onlar ikramiye almamakta, hiç mesabesinde sosyal hizmetlerden faydalanmakta, ücretli izin ve tekaüdiyeden mahrum bulunmaktadırlar.

Japonya'nın mini firmaları kriz zamanlarında en önce topu atmaktadırlar. Economist «gaddar bir sistem» «fakat ekonomi için en iyisi» demektedir.

Küçük firmalar faydeten sağlam mukavelelerle büyük firmalara bağılıdırlar ve bu bakımdan tamamiyle sipariş verenlere merbut bulunmakta ve büyük teşebbüslerin masraflarını düşüren, rekabetsiz düşük fiyatlara yarı mamuller satmak zorunda kalmaktadırlar.

Japonya'nın resmî istatistikleri sadece bir kaç yüz bin işsiz bildirir, küçük işletmelerde fakat, ekseriya ilâveten ebeveyninin tarlasında çalışıp asgarî yaşama seviyesinin üstüne çıkabilen takriben bir üç milyonluk ihtiyat işçi ordusu kıt kanaat geçinmektedir.

Japonya'nın küçük firmaları sadece azıcık para karşılığı didinip durmak değil aynı zamanda her halde zamanında malı sevk etmek zorundadırlar. Geç yerine getirilmiş bir sipariş onların mevcudiyetine mal olabilir. Teşebbüsler tesbit olunmuş zaman plânına riayet olunacağına çok güvendiklerinden hiç mesabesinde ihtiyat ambarı meydana getirmekte bu suretle de önemli miktarda masraftan tasarruf etmektedirler. Dakik çalışma modern Japonya'nın -hiç olmazsa ticarî sahada- başlıca faziletlerinden biridir.

Geçen yılın yazında Japon demiryolu idaresi bütün Japonları, saatlerini Tokaido ekspreslerinin varış ve kalkışına göre ayarlamalarını talep etti. Gerçekten 1-16 Ağustos arasındaki 2338 ekspres trenin rötarı 704 dakikaya, tren başına ortalama 18 saniyeye baliğ olmuştu.

İster bir olimpiyat müsabakasının startı, ister bir dev okyanus gemisinin denize indirilmesi veya ister sabah otelde uyandırma olsun Japonyada her şey dakikası dakikasına olur.

Dakiklik ve hassaslık, çalışkanlık ve aile ruhu, dürüstlük ve itimada şayanlık, yeniye karşı cesaret, aşikâr millî hırs ve insanların verdiği büyük kurbanlar Japonya'nın ekonomik mucizesini meydana getirmiş bulunmaktadır.

Amerikalıların savaşlarıyla Japonlar esaslı ticaret yaptılar. Kore savaşı Japonya'ya üç milyar dolarlık Birleşik Amerika siparişi gelirdi ve ilk harp sonu refahını doğurdu. Öğrencilerinin kızgın nümayişlerle lânetledikleri Vietnam savaşından şimdiye kadar Japon teşebbüsleri yılda takriben bir milyar dolar hazandılar.

Kuzey Vietnam'a karşı yapılan Amerikan bombardımanını soğuk kanlılıkla karşıladılar. Fakat tahrip edilmiş memleketin yeniden yapılmasından menfaat temin et-

mek istemektedirler. Başkan Johnson bombardımanın durdurulmasını emreder etmez, Japon hükûmeti Vietnam'ın tekrar imarı için derhal bir program açıkladı.

İhracatın genişlemesini hükûmet sevk ve koordine etmektedir. Bütün önemli memleketlerde «Japon Export Trade Promotion Agency» (Jetro) Japon ihracat taarruzunu teşvik için uğraşmaktadır. Japon dış ticaret firmalarının bir birliği olan Japon Dışticaret Şurası «Nihon Boerki Kai» işin teferrüatıyla uğraşmaktadır. Jetro mütehassısları bütün ihraç imkânlarını araştırıp durumu Japon dış ticaret firmalarına bildirmektedirler.

— Vergi iadesi,

— Export gelirleri, reklâm yatırım paraları ve aynı şekilde dış kazançların sigortası suretiyle export risklerinin karşılanması gibi, malî yardımlar elde etmektedirler.

Japon hükûmeti ihracatçılara bilhassa Know How için yüksek amortisman nisbeti tanımaktadır. Yabancı pazarların elde edilmesi için ayrılan karşılıklar kazançtan indirilebilir.

Japon müteşebbisleri hükûmetin yardımından Asyalılara has bir maharetle faydalanmaktadırlar. Faraza onlar Birleşik Amerikada malların Japon malı olduğunu saklamak istedikleri zaman Amerikan firmalarını satışın plânlanmasıyla vazifelen-dirmektedirler. Amerikan radyo satıcıları nezdinde yapılan bir anket onlardan pek azının renkli televizyonların Japonya'dan geldiğini bildiğini gösterdi.

Japon marketing hücumları Amerika Birleşik Devletlerinde o kadar başarılıydı ki bunlardan bazıları Amerika'nın en maruf ekonomi üniversitelerinde «case studies» olarak ele alınmaktadırlar.

«Deutsche Welle»nin Almanca radyo yayınından ve «Der Spiegel» dergisinden kısmen özetlenerek tercüme olunmuştur.

(T A R İ Ş)

**İzmir Üzüm, incir, pamuk ve zeytinyağı
Tarım Satış Kooperatifleri birlikleri
Genel Müdürlüğünden**

Müfettiş Muavini alınacaktır

1 — Birliklerimiz Teftiş Kuruluna İktisat, Siyasal Bilgiler, Orta Doğu Teknik Üniversitesi İdarî İlimler, Hukuk Fakülteleriyle İktisadî ve Ticarî Bilimler Fakültesi (İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi) ve bunların Millî Eğitim Bakanlığınca tanınmış muadillerinden mezun olanlar ve imtihana giriş tarihinde 30 yaşını aşmamış askerliğini yapmış bulunanlar arasından, imtihan ile yeteri kadar Müfettiş Muavini alınacaktır.

2 — Yazılı imtihanlar İzmir'de Genel Müdürlük binasında 1-2-3/Eylül/1970 tarihlerinde saat 9.30 ve 14.00'te yapılacaktır.

3 — Müfettiş Muavini tâyin olunanlara 1.100.- lira aylık ücret verilecek ve ayrıca Devlet Harcırah Kanununa müsteniden Bakanlıklar İktisadî Devlet Teşekkülleri Müfettiş Muavinlerine ödenenden aşağı olmamak üzere yevmiye ödenecektir.

4 — Başka teşekküllere karşı mecburi hizmet taahhüdünde bulunanların müracaatları kabul edilmeyecektir.

5 — Birinci maddede yazılı Fakülte ve Akademi mezunlarından imtihana katılmak isteyenler, imtihana girebilme şartları ile yollamaları gereken belgeleri, imtihan konularını ve diğer lüzumlu malûmatı muhtevi broşürlerimizi İzmir'de Teftiş Kurulu Başkanlığı Servisinden tedarik ve bu konularda fazla malûmat için doğrudan doğruya Başkanlığa müracaat edebilirler.

6 — İsteklilerin, en geç 15/Ağustos/1970 tarihinde İzmir'de bulunacak şekilde Birliklerimiz Teftiş Kurulu Başkanlığına, mezun olduğu Fakülte veya Akademinin adını, numarasını, halen bir işte çalışmakta ise müessesenin ve bulunduğu yerin adını, hangi yabancı dilden girebileceklerini ve adreslerini açıklayan pulsuz taahhütlü bir mektup veya telgraf ile müracaat etmeleri veya bizzat tevdi etmeleri lâzımdır.

7 — İzmir İli haricinden yazılı imtihana girip de başarı gösterenlerden sözlü imtihana girecek olanlara, bulundukları mahâlden İzmir'e geliş-dönüş yol ücretleri Birliğimizce ödenecektir.

Mezun arkadaşlarımızdan Suha Aksoy tarafından kurulan, İstanbul Makine Döküm A. Ş. sermayesini 3.000.000,- TL. sından 4.000.000,- TL. sına çıkartmaktadır. Şirketin makineleri ithal edilmiş olup, imalâta başlamak üzeredir. Bir miktar hisse senedinin ortaklar dışında kimselere satılacağını öğrenmiş bulunuyoruz. İlgilenen arkadaşlar Zeki Erginsu veya Suha Aksoy'a müracaat edebilirler.

Tel : 49 47 22

JAWA

ile

deniz başkaldır

HÜRRİYET REKLAM AJANSI

**Dilediğiniz kıyıya varıp
Dilediğiniz denizde
Sağlığınıza sağlık katınız**

**Yurdun Dört Bucağında
JAWA-CZ sizinle beraber**

ÇELİK MONTAJ TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

ARSLAN

tek

veya

BLOK

•yapı tuğlası

• ateş tuğlası

ateş harçları

izolasyon tuğlası

EYÜP — İSTANBUL

Fab. : 23 22 10

Mz. : 44 30 40

st

**Şiddetli
baş
ağrılarına
karşı**

571 - 0

OPON
KULLANINIZ

**OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago,
romatizma ağrılarını teskin eder**

**OPON, bayanların muayyen zaman-
lardaki sancılarında faydalıdır**

(Yeni Ajans 3050)

**DÜNYADA
EN ÇOK SATILAN
ÇAMAŞIR MAKİNASI
ELEKTRİK SÜPÜRGESİ**

MATAŞ TİCARET A. Ş.
Halaskârgazi Cad. 133 Pangaltı - İstanbul Tel: 46 20 75

1/12068

(Moran reklâm : 1564)

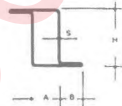

**cinsi
ne olursa olsun
bütün inşaatlarınız için
bu profillere ihtiyacınız vardır**

YAPI PROFİLLERİ

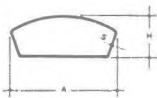
TİP	H mm	A mm	B mm	S mm	G kg/m
BS 101 T	335	18	15	1.5	1.85
BS 102 T	44	20	17.5	2..	3.00

TİP	H mm	A mm	B mm	S mm	G kg/m
BS 101 Z	335	18	15	1.5	1.85
BS 102 Z	44	20	17.5	2..	3.00

TİP	A mm	B mm	S mm	G kg/m
BS 201	100	40	1.6	2.27
BS 202	160	45	2..	3.77

TİP	A mm	H mm	S mm	G kg/m
BS 301	50	15	1.5	1.25
BS 302	70	25	2..	2.50

HUSUSİ SİPARİŞ ÜZERİNE ÇEŞİTLİ ÖLÇÜ ve CİNSTE AÇIK PROFİLLER İMAL EDİLİR

BS BORUSAN
BORU SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ
İSTANBUL

her işe uygun boru ve profil

Tophane, Salıpazarı Han Kat 8 İstanbul

Telf; Santral: 49 00 02
Satış : 44 76 03

YENİLİK BASİMEVİ

Cağaloğlu Yokuşu, Cemal Nadir Sokağı
Büyük Milâs Hanı No. 45 - 46 - 47 - 48
Telefon : 27 11 53 - 22 56 41 İstanbul

DİZGİ BASKI (TİPO-OFSET) CİLT

" Kartvizitten Gazeteye Kadar ..
bütün işlerinizde güvenle
başvuracağınız en yetkili müessese

ASABÎ...

...baş ağrılarına karşı

GRİPİN

faydalıdır

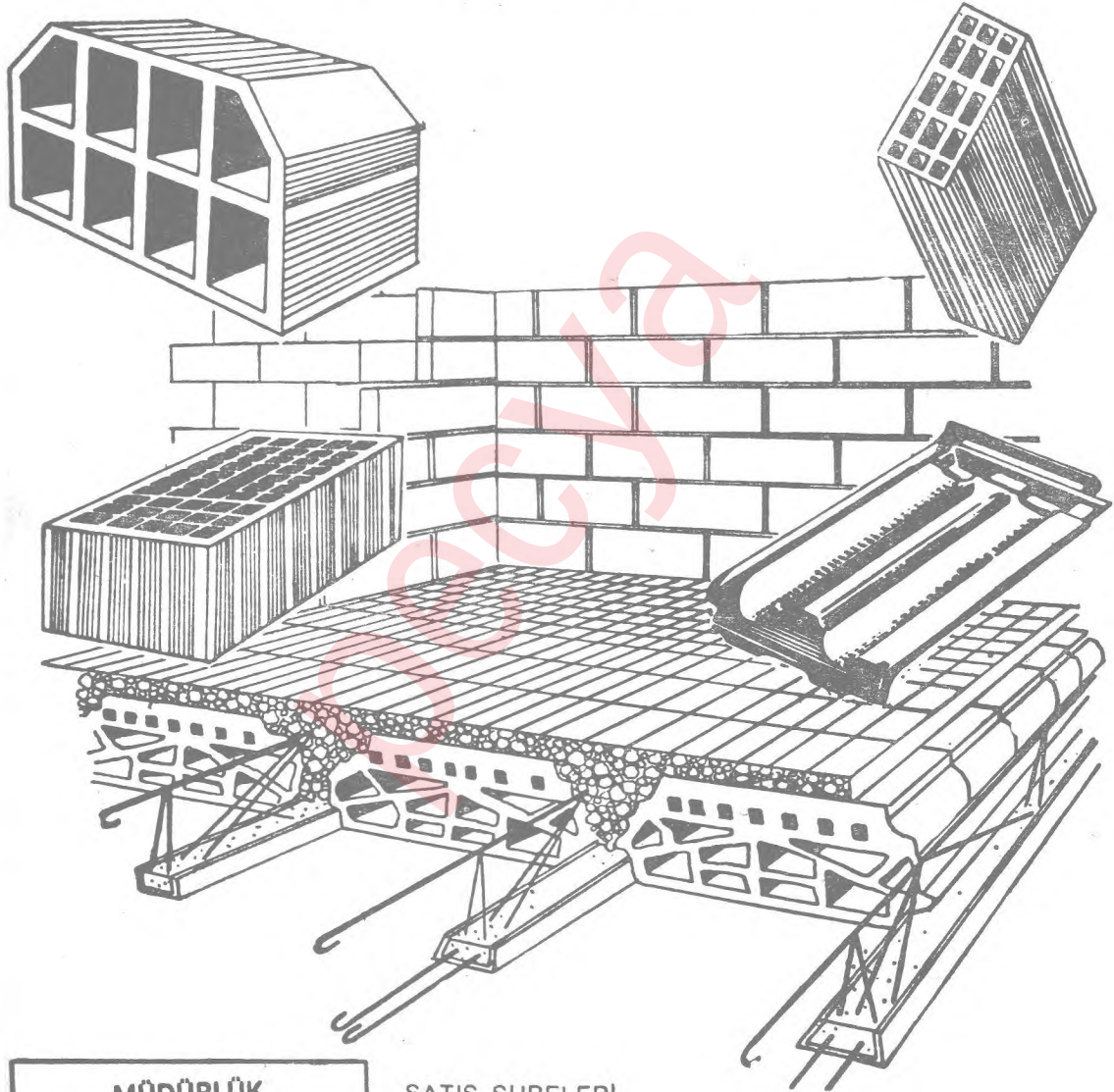
GRİPİN, baş, diş, adale, sinir, lumbago ve romatizma ağrılarını teskin eder

GRİPİN, grip ve nezle başlangıcında birçok fenalıkları önler

GRİPİN, 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

TUĞLA - KİREMİT ve ASMOLEN FABRİKALARI

MÜDÜRLÜK

Meclisi Mebusan Cad Arhan
Salıpazarı - İstanbul

SATIŞ ŞUBELERİ

İSTANBUL Meclisi Mebusan Cad Arhan Salıpazarı - İstanbul

☎ 49 58 02 - 44 81 29

KADIKÖY Mühürdar Fuat Rev Sokak Talas Is Hanı kat 1

BUGÜNÜN
KÜÇÜKLERİ
YARININ
BÜYÜKLERİDİR

ÇOCUKLARINIZI
TASARRUFA
ALİŞTİRİNİZ

T.C.ZİRAAT BANKASI

TEKEL

**ŞARAP
SANAYİİNDE**

**S
ŞÖHRET**

buzbağ
trakya
ürgüp
barbaros
narbağ

(Basın ilân : 60568)